MARGARETA GAULISCHI

ADOLESCENTUL ÎN CĂUTAREA IDENTITĂȚII PERSONALE

II 430.323

EDITURA „DIDACTICA NOVA"
CRAIOVA, 2011

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAȘI
II 430. 323

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

MARGARETA GAULISCHI

679 040

ADOLESCENTUL ÎN CĂUTAREA IDENTITĂȚII PERSONALE

BCU IASI 1016659

EDITURA „DIDACTICA NOVA”
CRAIOVA, 2011

ALE

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

COPERTA ŞI GRAFICA: DOINA ŞERBAN

Referenţi ştiinţifici:
- lect. univ. dr. Vali Ilie
- lect. univ. dr. Claudiu Bunăiaşu

Editura **DIDACTICA NOVA**
Cartierul Piaţa Gării
Str. Basarabia Bl. E2, Et. 1, Ap.5
CRAIOVA – O.P. 7, COD 200056
Tel. 0251/599390; 0744/577733
Director: prof dr. Dumitru Gherghina

Consilier editorial: prof. dr. Dumitru Gherghina

I.S.B.N.: 978-973-7905-60-4

20 FEB. 2014

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

INTRODUCERE

A vorbi despre identitate înseamnă a vorbi despre natura umană şi complexitatea ei, despre istoria devenirii omului, a creării şi recreării lui prin gândire, efort şi voinţă, înseamnă a vorbi despre o faţă vizibilă, conştientă de sine, şi alta ascunsă, ce transpare în gânduri, gesturi, comportamente demne de a fi luate în seamă.

Într-o lume marcată de tensiuni şi conflicte, într-o lume dominată de schimbări rapide şi multiple (economice, sociale, politice, psihologice), cultivarea identităţii personale devine impetuos necesară.

Din punct de vedere ştiinţific, nu se poate vorbi despre identitate fără a aborda personalitatea şi factorii ei implicaţi în procesele psiho-sociale care intervin în structurarea identităţii personale.

Nu trebuie să uităm că, dată fiind natura socială a omului, personalitatea umană nu poate fi apreciată decât în plan social, ea validându-se în raport cu alţii, printr-o raportare şi reevaluare continuă. Socialul este oglinda în care omul îşi reflectă adevăratul chip, el neputând exista în afara societăţii, ci numai în ea şi prin ea. Deci nu poate fi analizat decât ca fiinţă socială, dezvoltarea sa psihică fiind întotdeauna impregnată de raporturile societăţii cu el.

Faptul că omul nu poate exista decât în societate o atestă nu doar psihologia si sociologia, dar şi istoria, antropologia, întreaga cultură a umanităţii şi, mai ales, evoluţia psihică a omului bazată pe aprofundarea şi interiorizarea socialului devenit punctul de lansare al conştiinţei umane. Realitatea umană este foarte complexă, ea nu este doar pozitivă sau doar negativă, ci este o realitate contradictorie, plină de conflicte şi ciocniri interioare, de trăsături de caracter pozitive şi negative, de scopuri sociale înalte, dar şi meschine, egoiste, din interacţiunea cărora

„omul se construieşte pe sine, prin ciocnirea contrariilor, prin contracararea tendinţelor opuse, prin depăşirea progresivă a unor tendinţe sau trăsături negative ce se instalează pasager sau durabil în personalitatea sa".(M. Zlate –„Omul faţă în faţă cu lumea"- pag. 68).

Personalitatea umană este, în esenţă, în orice moment, implicată într-o foarte largă reţea de relaţii sociale. Omul nu este niciodată singur, este cu sine. Relaţia cu ceilalţi, raportarea la ceilalţi, la obiectivitate este permanentă. În acest fel, eul social reflectă întrepătrunderea dintre eu şi societate, creând dialectica intimă şi complexă a identificării omului concret cu idealurile, aspiraţiile şi valorile sale care se exprimă şi există în societate şi în ofertele acesteia.

Se consideră că problema efortului continuu de identificare cu anumite valori ale vieţii (materiale, spirituale, culturale şi social-ideologice) şi de căutare a propriei identităţi este una dintre problemele de bază ale psihologiei moderne.

Dat fiind faptul că existenţa omului este legată indiscutabil de viaţa socială, expresia cea mai concretă a personalităţii umane este modalitatea ei de manifestare şi relaţionare cu semenii săi căci, după cum ne spune şi Mihai Golu: „Personalitatea există, se formează şi se manifestă prin relaţionare" (M. Golu –„Dinamica personalităţii" - pag. 22)

Identitatea a constituit, direct sau indirect, obiectul de cercetare al mai multor psihologi, preocupaţi de evoluţia personalităţii umane, de înţelegerea cauzală a manifestărilor ei, de ameliorarea comportamentului ei, menită să situeze omul pe o nouă treaptă de evoluţie. Printre aceste preocupări se distinge orientarea psihologică intitulată, „Psihologia umanistă" în centrul căreia se află omul şi aspectele sale existenţiale, cu accent pe potenţialul său de devenire, pe explorarea şi dezvoltarea calităţilor umane. Reprezentanţii de seamă ai psihologiei umaniste, A. Maslow şi Carl Rogers,

relevă caracterul unic al fiinţei umane, capabile să dirijeze cu luciditate propria traiectorie prin viaţă şi mai ales „să devină ceea ce este capabil să fie".(Maslow în M. Zlate-"Omul faţă în faţă cu lumea"- pag. 65).

Preocupaţi de progresul fiinţei umane şi de capacitatea sa continuă de perfecţionare, psihologii români şi-au adus şi ei contribuţia la elaborarea unui model uman. Toate lucrările care au abordat problema cunoaşterii omului ating mai mult sau mai puţin problema identităţii, a conştiinţei de sine necesară identificării locului său în lume, a găsirii de soluţii optime problemelor inerente ale vieţii, apropierii de esenţa fenomenelor. Prin îndepărtarea sa de esenţa fenomenelor, omul se adânceşte în angoasele lui, intrând într-un cerc vicios, de multe ori iraţional, îndepărtându-se de condiţia de stăpân al propriei sale vieţi.

Dată fiind natura socială a individului, identitatea sa nu poate fi apreciata decât în plan social, ea validându-se în raport cu alţii, drumul ei plecând din sfera biologică, trecând prin cea psihică, afectivă, intelectuală şi oprindu-se în cea socială.

Sentimentul de identitate creează siguranţă, confort psihic, intimitate, dar şi responsabilităţi legate de sarcinile temporare faţă de evoluţia socială mai largă a structurilor de apartenenţă şi de securizare materială şi spirituală ale identităţii.

Noi nu suntem, ci devenim. Totul este să ne surprindem, să ne regăsim în ceea ce este esenţial în fiinţa noastră, în ceea ce constituie traiectoria dominantă în transformarea personalităţii noastre, după cum spunea V. Pavelcu.

Dintre etapele de vârstă ce caracterizează evoluţia umană, m-am oprit asupra adolescenţei, deoarece problema principală a acestora este aceea a identificării de sine, a dezvoltării conştiinţei personale. Ea reprezintă pasul cel mare

al adaptării sociale când necesitățile interioare și presiunile externe determină tânărul să adopte o strategie de viață, să reflecte mai adânc asupra propriei persoane și a lumii care o înconjoară.

În căutarea identității, a locului său în lume ca și în grupul de apartenență, adolescentul parcurge o etapă de viață puternic impregnată afectiv și intelectual.

Adolescența este o perioadă trăită intens, tumultos, fiind o continuă căutare a sinelui în ansamblul eurilor sociale.

CAPITOLUL I - CADRUL GENERAL AL PROBLEMEI

1.1 DEFINIREA CONCEPTELOR UTILIZATE ÎN CERCETARE

În sens general, identitatea se referă la caracterul ei de a fi același („el însuși") sau unic, deși poate perceput, reprezentat sau denumit în moduri diferite. În relație cu concepția pe care fiecare societate o elaborează privind identitatea umană, etnică și culturală, identitatea personală, rezultă din experiența proprie a unui subiect de a simți că există și de a se recunoaște prin raportare la altul, atât ca ființă singulară, dar și identică, în realitatea sa fizică, psihică și socială. Identitatea personală este o construcție dinamică a unității conștiinței de sine, prin intermediul relațiilor intersubiective, al comunicărilor verbale și experiențelor sociale.

Identitatea este un proces activ, afectiv și cognitiv de reprezentare de sine în anturajul său, asociat cu sentimentul subiectiv al permanenței sale, ceea ce permite persoanei să perceapă viața ca pe o experiență care are continuitate și unitate și să acționeze în consecință. Identitatea satisface nevoia inter și intrapersonală de coerență, de stabilitate și de sinteză care asigură o permanență în existență. Aceste funcții de reglare sunt indispensabile pentru adaptarea la schimbări

şi evitarea apariţiei unor tulburări de personalitate legate de confuzia şi difuziunea identităţii sau de fragmentarea ei.

Identitatea personală se plasează pe un continuum. Ea implică legăturile din trecut în construirea unui orizont temporar. Atunci când partea originară a identităţii nu poate fi investită, echilibrul persoanei este afectat. Identitatea personală este sexuată; felul în care se obişnuieşte cu corpul său şi îşi asumă identitatea de gen depinde de încorporarea obiectelor libidinale, dar şi de efectele atribuirii socioculturale a rolurilor masculin şi feminin. Actele, creaţiile, posesiile ca şi diferenţierea, confruntările şi angajamentele sunt mijloace pentru înţelegerea distinctă a identităţii sale personale. Articularea acestor faţete multiple depind de coerenţa şi dinamismul principiului organizator al adaptărilor (forţa eului) care reglează interacţiunile dintre schimbările vieţii şi cele ale mediului.

U.Şchiopu consideră că: "identitatea este denumirea dată conştientizării sentimentelor de apartenenţă ale sinelui (apartenenţa de familie, ţară, cultură, popor, etnie, ideologie, grup profesional). Identitatea se realizează prin identificare, dar nu este egală cu aceasta. Conţine forme de proiectare şi de exprimare ale sinelui, implicaţii în solidaritatea participativă cu relaţiile cuprinse de identificare. Unii autori se referă la un sentiment de rudenie difuză sau latentă implicată în sentimentele de apartenenţă ale identităţii. Se diferenţiază substructuri ale identităţii ca subidentităţi: subidentitatea familială, profesională, culturală, etc". Se observă că identitatea este deja clar situată la frontiera dintre individual şi colectiv, dintre persoane şi grupurile lor de apartenenţă. Ea se înrădăcinează în ceea ce, măcar la început, nu este identic şi se îmbogăţeşte din această diferenţă.

Identitatea este dimensiune centrală a concepţiei despre sine a individului, reprezentând poziţia sa generalizată în societate, derivând din apartenenţa sa la grupuri şi categorii

sociale, din statutele şi rolurile sale, din amorsările sale sociale.

Un alt concept foarte apropiat de cel de identitate este cel de imagine de sine. M. Zlate consideră imaginea de sine ca fiind totalitatea reprezentărilor, ideilor, credinţelor individului despre propria sa personalitate, cu alte cuvinte este vorba de modul în care se percepe individul, ce crede el despre sine, ce loc îşi atribuie în raport cu ceilalţi. Imaginea de sine reprezintă un integrator şi organizator al vieţii psihice a individului cu rol major în alegerea valorilor şi scopurilor; ea este nucleul central al personalităţii, reper, constantă orientativă a ei, element definitoriu al statutului şi rolului social. Pe de altă parte, G. Claus, citat de V. Ceauşu, consideră imaginea de sine ca o percepţie şi o valorificare a concepţiilor despre sine, a propriilor poziţii, judecăţi, orientări în atribuirea de valori, capacităţi şi deprinderi, precum şi asupra premiselor obişnuite ale acestora. Imaginea apare ca o oglindă individuală a solicitărilor socialmente condiţionate ale lumii înconjurătoare şi serveşte conştiinţei propriei identităţi în condiţiile schimbării situaţiilor exterioare.

Din prisma *Psihologiei sociale* reprezintă forma subiectivă prin care luăm cunoştinţă şi ne reprezentăm propria persoană (ca sistem de însuşiri, relaţii şi calităţi psihosociale care dau identitate socială individului), ansamblu de trăsături, însuşiri şi relaţii cu mediul natural şi social. Imaginea de sine se constituie reflexiv pe fondul unui sentiment de identitate şi continuitate a propriei persoane, trăit preponderent ca ipostază a prezentului psihologic„ eu sunt, eu fac, eu am".

Imaginea de sine este diferită de conştiinţa de sine despre care T. Prună spunea că este o formă complexă de reprezentare la nivelul căreia subiectul care reflectă şi obiectul reflectat coincid, altfel zis, reflexiile persoanei sunt

orientate spre propriile idei, sentimente, acţiuni etc. Conştiinţa se construieşte ca o structură funcţională din interior sub influenţa condiţiilor externe. implicând toate procesele şi funcţiile psihice. Conştiinţa apare treptat atât în filo, cât şi în ontogeneză, trecând prin diferite etape calitative". H. Ey menţionează: „caracteristica fundamentală a sistemului conştient este aceea de a constata din două compartimente complementare, legate una de alta, imposibil de conceput una fără cealaltă – conştiinţa despre lume şi conştiinţa despre sine. Prima este genetic decisivă, conştiinţa de sine sau autoconştiinţă, apărând ca un revers al conduitei despre lume, rezultată în cea mai largă măsură din recurenţele mediului social şi uman asupra individului."

Conştiinţa de sine este un factor autoreglator de maximă eficienţă. Prin funcţionarea sa, conştiinţa de sine este axa psihică a personalităţii. Ea presupune existenţa unei dualităţi subiect – obiect, eu – non eu, vehiculată prin limbaj, în cadrul căreia, printr-un fenomen de dedublare, ne privim pe noi înşine. Ontogenetic, raportul eu - non eu, este un raport eu-altul în cadrul căruia termenii se intercondiţionează. Iniţial este vorba de un sincretism, pentru că sub influenţa lui altul (alţii), se formează, prin interiorizare, şi eu. Treptat „eu" se distinge de „altul", „al meu". Efectul procesului conştientizării de sine îl reprezintă, în principal, realizarea imaginii de sine, adică subiectul îşi formează despre propria-i persoană (eu) o imagine în care însuşirile sunt îmbinate sintetic.

Între identitate şi imaginea de sine există o strânsă relaţie. V. Ceauşu este de părere că, pentru formarea identităţii de sine, este necesară acceptarea imaginii de sine, adică acordul cu sine. Am menţionat deja că există o strânsă legătură între formarea personalităţii, a eului şi a identităţii, ultima fiind o expresie directă a dezvoltării celei dintâi.

Prin *personalitate* se înțelege modul specific de organizare a trăsăturilor și însușirilor psihofizice și psihosociale ale persoanei. Personalitatea sete o structură dinamică de natură psihosocială care, la un anumit individ, asigură adaptarea la mediul natural și social. Personalitatea are caracterul unei structuri vectorizate axiologic și ideologic, trinomul valori – atitudini – idealuri fiind principalul nucleu funcțional care mediază elaborarea conduitelor sociale.

Unii psihologi consideră că personalitatea noastră este exclusiv socială. Alături de termenul de personalitate, apare unul de personaj. Dar conștiința de sine nu a putut apărea decât în societate, decât ca un corelat al conștiinței de altul. Ceea ce credem despre noi se formează în contact cu ceea ce cred alții despre noi. Suntem puși în fața a trei ipostaze, a trei imagini: imaginea noastră despre noi, imaginea altora despre persoana noastră, și o realitate "autentică", ce nu este identică cu primele două. Trebuie reținută ideea că „eul social", conștiința de sine, reprezintă un mod particular de adaptare și integrare a individului la grupul social din care face parte. Principalul element constitutiv al oricărei structuri sociale îl reprezintă persoana, înțeleasă ca subsistem relațional bazal, având o anumită identitate și poziție socială, cu drepturi, obligații și funcții specifice în cadrul sistemului social real. La nivelul persoanei ca entitate psihosocială se realizează o interacțiune dinamică între individual și social, între procesele și fenomenele psihice care stau la baza elaborării conduitelor și proceselor psihosociale care condiționează forma și conținutul acestora.

Socialul participă de la început la construcția, funcționarea și dezvoltarea proceselor psihice umane și, prin aceasta, devine sursa umanizării, a culturalizării și a integrării individului uman în seturi de valori spirituale. Omul nu este însă un produs direct al socialului. Socialul înseamnă mediu, civilizație, cultură și educație, adică, o serie de procese și de

produse externe obiectivate care trebuie să se exercite asupra a ceva anume şi să fie asimilate de cineva anume pentru a duce din nou la anumite rezultate de esenţă socială.

Structurarea este procesul constitutiv al structurilor psihologice. Ea poate fi concepută ca rezultat al unei maturizări biologice, fie ca o asociere de componente reglate de o normă exterioară (reguli sociale, regularităţi ale mediului, etc.), fie ca o emergenţă bruscă dintr-o totalitate pe baza asamblării a ceea ce devin atunci componentele sale (formele perceptive după teoria Gestalt-ului), fie ca o autoorganizare în care intervin acţiuni psihologice de reglare, de echilibrare, de reorganizare, etc. În plus procedeele de structurare se pot distinge după cum ele provin din componente neorganizate în prealabil, sau dacă punctele lor de pornire sunt sisteme structurate, construite în prealabil.

Alături de învăţarea socială, socializarea şi integrarea socială, care participă la formarea personalităţii, apar o serie de procese psihosociale care, prin acţiunea, lor conduc la apariţia şi structurarea identităţii, procese care au loc în decursul întregii vieţi.

Prin procese psiho-sociale se înţelege ansamblul transformărilor, schimbărilor, evoluţiilor care au loc la intersecţia dintre psihismul individual şi social, rezultând o restructurare cantitativă şi calitativă atât a psihologicului, cât şi a socialului.

Cele mai importante procese psihosociale implicate în structurarea identităţii personale sunt:

Reflectarea socială

Pentru a conştientiza care sunt trăsăturile specifice propriului eu sunt necesare două condiţii principale: a) mediul sociocultural căruia îi aparţinem să propună o definiţie şi un etalon pentru caracteristica respectivă; b) grupul social să „proiecteze" asupra noastră o imagine a ceea

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

ce se consideră că suntem, imagine care – acceptă şi interiorizează – devine un element component al identităţii personale. Astfel, concepţia pe care ne-o formăm despre noi înşine este în, cea mai mare parte, reflectarea părerilor persoanelor importante din mediul social căruia îi aparţinem, fizic şi afectiv.

Oamenii sunt foarte selectivi în alegerea sau acceptarea unei „oglinzi sociale". Tendinţa generală este de a accepta mult mai uşor opiniile celor care proiectează asupra noastră o imagine pozitivă şi de a respinge prin ignorare, raţionalizare sau discreditare, părerile defavorabile, sau care sunt într-un accentuat dezacord cu propriile noastre opinii. O mare importanţă o are poziţia şi prestigiul celui care îndeplineşte rolul de oglindă socială: cu cât acestea sunt mai înalte, cu atât efectele sunt mai puternice şi mai persistente în timp; părerile persoanelor foarte importante devin adesea puncte de reper esenţiale în formarea imaginii de sine. Adesea, oamenii sunt dispuşi să facă eforturi considerabile pentru a se alătura celor care au succes sau ocupă o poziţie foarte importantă. Când fizic acest lucru nu este posibil, se poate recurge la o apropiere simbolică, ca în cazul unor tineri care poartă anumite însemne aparţinând unor organizaţii sau grupuri de prestigiu, dar cu care nu au legături directe.

Compararea socială

Pentru a se reflecta într-o oglindă socială este necesar ca aceasta să aibă trăsături apropiate de cele ale lor, altfel nu există repere de comparaţie şi nu îşi pot confirma sau întări ipotezele despre ei înşişi. Compararea socială este un proces continuu care începe încă din perioada copilăriei, capătă o pondere deosebită în adolescenţă, şi se continuă de-a lungul întregii vieţi, oferind criterii şi zone de certitudine în varietatea şi fluiditatea vieţii cotidiene. Chiar dacă asupra lor se proiectează o anumită imagine, oamenii simt adesea

nevoia unor confirmări şi întăriri, compararea socială oferind reperele obiective necesare consolidării imaginii de sine. Şcolile absolvite, mediul social frecventat, reşedinţa de ţinută, grupurile de apartenenţă, statutul material al familiei, ş.a. constituie, în mod curent, baza unei continui comparări sociale prin care ne reglăm imaginea de sine şi atitudinile faţă de cei din jur.

Teoria comparării sociale a lui Festinger se bazează pe incertitudinea subiectului în privinţa opiniilor şi aptitudinilor sale. Când nu se simte în măsură să-şi evalueze aptitudinile, individul va căuta un altul cu care să se compare, căutând astfel să restabilească o certitudine care pecetluieşte, în acelaşi timp, dependenţa lui. Validarea opiniilor se face numai în cazul în care celălalt (grupul) este de acord cu opiniile subiectului. În caz contrar, apar presiuni spre uniformitate. Omul preferă situaţiile în care opiniile şi atitudinile celuilalt sunt apropiate de ale sale. Codol spune că un individ cu cât aderă mai mult la normele unui grup, cu atât se va compara cu membrii acestuia, considerându-se mai conform normelor decât ei.

Compararea socială este esenţială deoarece prin aceasta individul descoperă ceea ce este frumos şi bine. În perioada adolescenţei, atât reflectarea, cât şi compararea socială se fac prin raportare la grupul de apartenenţă, la grupul şcolar din care face parte, la familie, etc. Adolescentul se reflectă în ceilalţi de vârsta lui şi se compară cu ei pentru a descoperi cine este, ce poate face, ce vrea. El se raportează la prieteni, colegi pentru a-şi descoperi aptitudinile şi posibilităţile sale, calităţile, sentimentele etc. Compararea este esenţială pentru un om, dar numai într-o anumită măsură. Dacă un om se compară cu ceilalţi pe caracteristicile care nu îi sunt specifice şi nu le are dezvoltate, descoperindu-se incapabil în anumite domenii, poate generaliza aceste trăiri la întreaga sa viaţă. Compararea este necesar să se realizeze numai în măsura în

care ajută individul să se mobilizeze pentru a se depăşi şi pentru a demonstra unicitatea individului. Totuşi, fiecare are propria sa individualitate unică şi incomparabilă cu a celorlalţi.

Jocul de rol

Situaţiile sociale în care ne implicăm afectiv şi motivaţional sunt de natură să influenţeze anumite zone ale eului şi imaginii de sine; aceste influenţe sunt în consonanţă cu rolurile pe care le jucăm şi ni le asumăm. Prin acceptarea şi interpretarea unui rol social se produce un fenomen de identificare cu normele care reglează, din punct de vedere sociocultural, comportamentul specific respectivului rol, caracteristicile acestuia fiind interiorizate şi asumate. În timp, are loc un complex proces de modelare a personalităţii şi identităţii, astfel încât observatorul extern avizat poate identifica cu uşurinţă statutul social sau profesional al cuiva, în funcţie de trăsăturile rolului dominant pe care îl joacă, trăsături care au devenit vizibile pentru comportamentul general al celui în cauză. Rolurile pe care le interpretăm cu convingere nu rămân un simplu exerciţiu exterior şi fără consecinţe; dimpotrivă, acestea modelează cel mai adesea personalitatea noastră, conferindu-i calităţi care iniţial aparţineau numai rolului jucat, nu şi persoanei puse să interpreteze acel rol. Deci, personajul se insinuează în structura persoanei, inducându-i caracteristicile sale.

În adolescenţă, rolurile sociale asumate contribuie la socializarea, la integrarea socială a copiilor şi îi învaţă să îşi asume responsabilităţi. Rolul de copil îi oferă susţinerea afectivă a familiei, rolul de îndrăgostit îl face să descopere anumite aptitudini şi capacităţi. În adolescenţă, rolurile dezvoltă copilul pentru toată viaţa de adult, îi dezvoltă reprezentări despre sine însuşi.

În funcție de rolurile jucate, personalitatea și identitatea personală se pot modela în sens pozitiv sau negativ. De aceea este important pentru adolescenți ca mediul lor social să fie cât mai bine orientat din punct de vedere valoric spre adevăr, iubire etc. pentru a interioriza aspecte pozitive.

Diferențierea socială

Așa cum am arătat, este necesar ca omul să descopere atât aspectele comune, cât și pe cele care-l diferențiază de ceilalți. Organizarea personalității presupune, paralel cu circumscrierea eului, realizarea unei distincții clare între eu – celălalt și eu – lume. Această tendință spre diferențiere începe din primii ani de viață, menținându-se de-a lungul întregii vieți ca un factor motivațional dintre cei mai importanți. Fiecare simte nevoia de a fi unic și diferențiat de ceilalți, ca propria sa individualitate să fie bine definită și distinctă. Chiar dacă normele și modelele sociale sunt cele care crează o personalitate de bază, diferențierea socială este procesul prin care omul se descoperă pe sine. Adolescența este perioada esențială pentru a dobândi independență în toate planurile: emoțional, material, valoric, vocațional. Dar pentru a deveni independent este necesar ca adolescentul să se diferențieze de ceilalți, în special de familie. Adolescentul simte nevoia de unicitate mai mult decât la oricare vârstă. Astfel, acesta include în conștiința sa o imagine de sine ca fiind liber, independent și unic.

Nevoia de originalitate și unicitate îi face pe oameni să depună eforturi deosebite pentru obținerea unei diferențieri care să le marcheze personalitatea și mediul, modul de a gândi, de a se comporta, de a se îmbrăca, modul de a-și aranja mediul. Pentru a se diferenția de ceilalți, omul investește afectiv cu atribute speciale obiectele personale chiar dacă sunt la fel cu ale celorlalți, astfel că, pentru cel în cauză, ele vor căpăta atributul unicității subiective. Într-un mod foarte

activ, majoritatea oamenilor fac un efort intens şi permanent pentru a-şi crea un eu distinctiv şi original, acţionând în acest sens atât asupra propriei persoane, cât şi asupra mediului imediat.

Nevoia de unicitate, determină oamenii să evite toate situaţiile în care pot fi asemănători celorlalţi. Resurse şi eforturi deosebite vor fi investite în scopul obţinerii unei diferenţieri şi originalităţi care să le marcheze personalitatea şi mediul.

Aceste procese psiho-sociale permit dezvoltarea personalităţii şi structurarea identităţii personale. Aceasta este esenţială atât pentru stabilirea relaţiilor cu mediul, cât şi pentru integrarea tuturor experienţelor şi trăirilor. Pentru a ajunge să structureze personalitatea, cele mai multe informaţii şi influenţe ajung întâi în imaginea subiectului despre sine şi despre lume. Aici, în funcţie de atitudinile, normele şi valorile interiorizate, stări de moment, ele pot produce o transformare la nivelul personalităţii subiectului.

În adolescenţă, toate aceste reflectări, diferenţieri sunt mai pregnante, deoarece acum se realizează un pas major în devenirea fiinţei – trecerea de la copilărie la stadiul adult. În această perioadă copilul învaţă să devină adult, asumându-şi responsabilităţi, integrându-se în relaţii cu cei din grupul său.

Strâns legat de conceptul de identitate, conceptul de „eu" apare în numeroase lucrări, fiind înlocuit uneori cu cel de identitate. Totuşi, conceptul de identitate este mult mai apropiat de cel de imagine de sine. Conceput sau nu ca structură de cunoaştere, eul a fost privit întotdeauna ca ceva misterios, ieşit din comun, ca entitate ce domină viaţa psihică a individului, singura „răspunzătoare" pentru comportamentul lui.

Una dintre cele mai importante preocupări ale psihologiei personalităţii o constituie descifrarea genezei, structurii şi rolului eului, înţeles ca pivot central al activităţii

psihoindividuale şi al proceselor de relaţionare psihosocială a persoanei cu sine însuşi, cu ceilalţi şi cu lumea. În esenţa sa, eul este un proces psihosocial, constituindu-se şi manifestându-se în zona de interferenţă dintre individual şi social, unde intervine ca principal mediator în relaţia dintre persoană şi mediul său sociocultural.

Eul este acea parte centrală de care suntem imediat conştienţi, constituită dintr-un set de structuri cognitive care organizează funcţiile psihice ale persoanei, generând continuu consistenţă, pe fondul existenţei conştiinţei de sine şi de lume. Într-un sens mai exact, eul reprezintă structura centrală a personalităţii – şi implicit a persoanei – care asigură integrarea dinamică şi continuă a informaţiilor despre sine şi despre lume, generând astfel *sentimentul identităţii, continuităţii şi unităţii propriei existenţe.*

Eul trebuie înţeles ca schemă cognitivă prin intermediul căreia se procesează informaţiile despre sine, despre ceilalţi şi despre lume, printr-o raportare continuă la concepţia despre sine. Structura eului se remarcă prin stabilitate, coerenţă şi un nivel înalt de organizare, fără ca aceasta să excludă o anumită dinamică, legată atât de procesul formării şi evoluţiei sale în ontogeneză, cât şi fluctuaţiile conjuncturale manifestate în grade variabile de priză la realitate şi la sine. Principalele forme subiective de manifestare ale eului sunt imaginea de sine şi conştiinţa de sine, între care există o relaţie dialectică de condiţionare şi implicare reciprocă. În cadrul acestei problematici, psihologia cognitivă pleacă de la premisa că fiinţa umană construieşte activ o imagine a lumii esenţială pentru evoluţia sa în mediu. Omul construieşte astfel şi o imagine activă despre sine ca element esenţial al lumii. Conceptul de sine este văzut ca un sistem de cunoştinţe despre propriul eu, folosite pentru a cunoaşte şi pentru a interpreta stimulii relevanţi pentru individ. Structura eului sau ierarhia structurilor de cunoştinţe

despre om, şi în mod particular despre sine, funcţionează ca o parte a sistemului de tratament al informaţiei. Ea se activează în situaţii ce presupun informaţii despre şi pentru persoană. Din cauza activării repetate, ea devine foarte activată şi subtilă.

Într-un alt context, plecând de la teoria constructelor a lui G. Kelly, M. Zlate vede eul ca un construct sintetic şi personal care izvorăşte din simţire, urcă la reflexie şi se exprimă în conduită, fiind susţinut permanent afectiv-motivaţional. Prin intermediul unui asemenea construct individul se conceptualizează pe sine însuşi, se evaluează şi îşi anticipă comportamentul. Prin termen de construct aplicat la Eu se vizează, astfel, nu doar produsul obţinut la un moment dat, ci şi procesul prin intermediul căruia se obţine el, avându-se în vedere, mai ales, procesul de sintetizare, de implicare şi integrare succesivă a diferitelor componente ale vieţii psihice până la nivelul conştiinţei de sine, adică până la eu. Individul se ridică prin cunoaştere de sine la conştiinţa de sine. D. Cristea consideră că între conştiinţă, conştiinţa de sine şi eu există o legătură de esenţă, dar şi distincţii în ceea ce priveşte sfera de cuprindere. Citându-l pe H.Ey, remarcă: „eul este forma supremă a fiinţei noastre conştiente, el este conştiinţa reflexivă constituită într-un sistem de valori proprii persoanei".

Fenomenul conştiinţei este însă mai larg decât zona fenomenologică a eului, care trebuie interpretată ca nucleu al sistemului personalităţii în care se realizează sinteza conştientă a vieţii psihice şi sociale, focalizată şi raportată la propria persoană. Din altă perspectivă, conştiinţa este infrastructura eului în timp ce eul este suprastructura conştiinţei. Conştiinţa duce la apariţia eului, reprezentând una din premisele sale fundamentale. Eul este creator de o nouă conştiinţă (conştiinţa de sine) în sensul că, odată apărut, ridică conştiinţa la un nivel superior de vivacitate,

optimalitate şi adaptabilitate. Eul este o construcţie treptată, realizată în timp, bazată pe integrări succesive ale stărilor anterioare de cele superioare care devin premise sau condiţii pentru acestea din urmă. Celelalte forme ale conştiinţei (conştiinţa obiectelor, a altor persoane) capătă o nouă înfăţişare şi funcţionalitate, odată cu apariţia eului. Eul îşi trage seva din conştiinţă, si apoi îşi sudează treptat propriile-i comportamente, dar o şi controlează, introduce ordinea, îi integrează stările, experienţele, îi dă un sens, o direcţionează iarm în cele din urmăm o depăşeşte. Fără a fi identice, eul şi personalitatea nu sunt despărţite, ci într-o continuă interacţiune şi interdependenţă. Faptul că ele nu coincid, nu reprezintă unul şi acelaşi lucru, nu poate fi tăgăduit. Eul este doar nucleul personalităţii, doar un fapt de conştiinţă individuală, pe când personalitatea se extinde în mediu, de unde îşi trage seva şi îşi interiorizează numeroasele sale elemente sociale, profesionale. Eul şi personalitatea sunt cosubstanţiale, se formează şi evoluează concomitent. Noi nu ne naştem cu personalitate, ci dobândim eul, devenim personalităţi. Omul devine personalitate atunci când ajunge la conştiinţa de sine, deci când se formează ca „eu". Degradarea personalităţii duce inevitabil la degradarea eului.

În dezvoltarea sa, eul se construieşte succesiv, parcurgând trei etape: etapa eului corporal, etapa eului social şi, în final, etapa eului spiritual. Eul este rodul tuturor experienţelor acumulate de subiect în activitate şi în corelare faţă de ceilalţi, iar apartenenţa la grup, familie, clasă, profesiune constituie o latura a identităţii subiectului.

Orice individ îşi poate construi o imagine proprie, uneori o teorie asupra vieţii lui interioare şi asupra lumii exterioare. Aceasta poate varia în funcţie de individ, de la o formă implicită şi confuză până la o imagine organizată şi explicită de care individul este conştient. Geneza cunoaşterii de sine este fixată în cunoaşterea realizată de ceilalţi asupra

eului şi în cunoaşterea celorlalţi de către eu. Cunoaşterea celorlalţi se instituie cu sau fără voia noastră ca un mijloc de dezvoltare a propriei noastre cunoaşteri privind personalitatea noastră, relaţiile noastre cu spaţiul psihosocial. Procesul cunoaşterii celorlalţi, ca şi cel al cunoaşterii de sine a unei persoane, este cu atât mai rapid cu cât dezechilibrul cognitiv dintre persoana respectivă şi ceilalţi este mai mare, iar tendinţele de reducere a dezechilibrului cognitiv există atât la persoană cât şi la ceilalţi.

Social, identitatea se realizează prin nume, roluri şi funcţii sociale (statute), dar şi prin recunoaşterea drepturilor şi datoriilor legale, aderarea la istoria, tradiţia şi implicaţiile dezvoltării sociale de apartenenţă recunoscute de sine prin identitate. Identitatea de sine include o serie de componente: fizică, psihosexuală, socială, vocaţională, moral-spirituală.

Identitatea familială este mai dezvoltată la copii, la tineri şi adulţi; cea culturală şi profesională începe să se contureze la pubertate şi adolescenţă. Identitatea profesională se află în dezvoltare în societatea contemporană mai ales la femei care trec prin perioade de profesionalizare complexă.

Identitatea de gen este conferită de sexul biologic determinat genetic şi hormonal. Identitatea sexuală nu este o problemă de opţiune proprie. Societatea, prin microgrupul familial îl recunoaşte pe individ ca aparţinând unuia dintre cele două sexe. Identitatea sexuală şi conştiinţa ei se formează însă printr-un proces de socializare sexuală, particularizat de la un individ la altul. Ea se construieşte treptat ca o imagine de sine cu trăiri şi comportamente corelative sub influenţa mediului, a anturajului, a numelui şi prin rolurile şi experienţele pe care fiecare le integrează în contextul cultural şi educaţional specific.Toate acestea oferă copilului un model comportamental de dezvoltare, identificare, orientare şi apartenenţă psihosexuală.

Identitatea sexuală este o componentă structurală atât a Eului corporal, cât şi a Eului psihologic, făcând parte din conştiinţa de sine şi având o determinare socială importantă. Conştiinţa identităţii sexuale apare ca o sinteză unică. Factorii educaţionali, psihosexuali şi culturali remodelează şi clarifică identitatea şi orientarea sexuală.

Astfel, polarizarea sexuală, după cum afirmă I. Mitrofan, nu este adesea un proces lin şi previzibil, confruntându-se cu unele dificultăţi în strânsă relaţie cu formarea identităţii de sine.

1.2 ANALIZA PERIOADEI ADOLESCENŢEI

Perioada de vârstă vizată în lucrarea de faţă este perioada adolescenţei. Pentru o mai bună şi clară înţelegere a acestei perioade, voi face o trecere în revistă a câtorva caracteristici definitorii ale perioadei premergătoare adolescenţei. Mă voi referi, deci, la copilărie şi pubertate, urmând să insist asupra adolescenţei.

Se poate vorbi de o identitate în raport cu vârsta, existând corespondente psihologice pentru fiecare etapă de viaţă. Toate transformările care au loc în viaţa individului sunt simţite diferit, se derulează succesiv şi funcţionează concomitent pentru a conduce, în final, la dezvoltarea identităţii proprii, a conştiinţei de sine a individului.

Dezvoltarea personalităţii şi a identităţii presupune o serie de etape calitativ distincte din punct de vedere al gradului de dezvoltare a structurilor psihice şi sociale. Etapele dezvoltării individuale pot fi identificate la toate nivelurile structurale şi funcţionale ale persoanei, de la psihosomatic la psihosocial.

Etapele evolutive au următoarea succesiune: copilăria 0-11 ani, pubertatea 11-15 ani, adolescenţa 15-18 ani, tinereţea 18-25 ani, maturitatea 25-65 ani, senectutea – peste

65 ani. În funcție de o serie de factori biologici, economici, educaționali și culturali aceste limite pot varia cu 3-5 ani.

Copilăria este considerată o etapă care fundamentează și condiționează, în mod esențial, întreaga evoluție psihică și psihosocială a persoanei.

Singurul criteriu al existenței și identității noastre personale rezidă din simțul pe care-l avem despre eul nostru. Copilul mic nu este conștient de el însuși ca eu. El nu separă pe „eu" de restul lumii. Lui îi lipsește cu desăvârșire conștiința de sine care este o achiziție treptată în cursul primilor 5 sau 6 ani de viață, făcând pașii cei mai repezi odată cu apariția limbajului, în al 2-lea an de viață.

Probabil că primul aspect al identității proprii care se dezvoltă este simțul eului corporal, iar de-a lungul vieții, simțul eului corporal este mărturia de bază a existenței noastre. Acest simț rămâne pe toată durata vieții o ancoră a conștiinței de sine.

Azi îmi amintesc unele dintre gândurile mele de ieri și mâine îmi voi aminti unele dintre gândurile mele de ieri și de azi, și sunt sigur că ele sunt gândurile aceleiași persoane – ale mele. Acest simț al identității eului este un fenomen uimitor, fiecare experiență pe care o avem modifică creierul, așa încât este imposibil ca o experiență identică să se producă a doua oară. Din această cauză, fiecare gând, fiecare act se modifică cu timpul. Totuși identitatea eului continuă, chiar dacă știm că restul personalității noastre este schimbat.

În stabilirea simțului identității, în al doi-lea an de viață se poate indica un factor foarte important: factorul limbaj. Sprijinul lingvistic cel mai important îl constituie propriul nume al copilului. Auzindu-și propriul nume, copilul se consideră pe sine treptat ca un punct de referință distinct. Deși numai un simbol, numele este strâns legat de respectul de sine ca și de simțul identității de sine. Odată cu aceasta apare și conștiința unui statut independent în grupul social.

Pe lângă numele copilului, variate obiecte pregătesc o stabilizare importantă a conştiinţei de sine. Îmbrăcămintea, podoabele şi îngrijirea specială joacă un rol important în acest proces. De la 4-6 ani se dezvoltă învăţarea prin intuiţie. Simţul eului corporal devine mai fin. Copilul este inconştient de orice alt cadru de gândire diferit de al său, iar acest egocentrism al copilului derivă din natura subiectivă a gândirii lui în această etapă. De la 6-12 ani, simţul identităţii copilului, imaginea de sine şi capacitatea extinderii eului sunt mult intensificate la intrarea în şcoală. Regulile stabilite de părinţi sunt importante, iar cele stabilite de grup sunt obligatorii. În această perioadă identitatea devine un important principiu al învăţării. Întrebarea „de ce" este mereu pe buzele sale.

Fenomenul identificării legat de conştientizarea identităţii a fost studiat mai ales prin „recunoaşterea de sine" în oglindă. Se pot identifica cel puţin două serii de evenimente cognitive: primul se referă la faptul că în oglindă se află propria persoană sau imaginea ei, al doilea se referă la faptul că ceea ce se vede în oglindă nu este o persoană în carne şi oase, ci o imagine care se mişcă în spaţialitatea imaginilor.

Pubertatea este etapa al cărui profil este dat, în mare măsură, de maturizarea funcţiilor sexuale, cu toată suita de consecinţe psihice şi sociale ce derivă din acest fapt. În perioada şcolară, în plan intelectual apar sistemele de operaţii concrete, reversibile, bazate pe anticipări şi retroacţiuni, gândirea devenind din ce în ce mai flexibilă. Prin intrarea în şcoală, se extinde câmpul relaţional, universul familial fiind dublat de cel şcolar. Apar interese cognitive şi şcolare. Persoanele semnificative devin obiecte de identificare pentru copil, premisă pentru configurarea eului ideal. Eul devine mai puternic şi mai coerent, găsind în ceilalţi posibilitatea de autovalorizare prin competiţie şi comparare interpersonală.

Se dezvoltă, astfel, câmpul identității, imaginea de sine şi capacitatea extinderii eului. Apar o serie de transformări corporale, ceea ce duce la modificarea imaginii corporale prin integrarea acestor transformări în imaginea de sine. Puberul oscilează între dorința de a rămâne copil protejat afectiv şi material de mediul său şi a deveni adult independent şi recunoscut. Eul se dezvoltă plenar, dorința de afirmare putând duce la intoleranță şi negativism împotriva normelor, valorilor consacrate, împotriva familiei. Pe măsură ce tipurile de relații se complică progresiv, puberul se integrează tot mai mult în generația sa prin exprimarea identității proprii şi prin exprimarea identității față de adulți.

Adolescența se deosebeşte de celelalte stadii ale dezvoltării copilului prin transformări fizice şi psihice care fac ca adolescenții să nu mai fie copii în înțelesul strict al cuvântului, dar nici adulți. Particularitatea specifică a psihologiei vârstei de trecere, sublinia Krupskaia, constă în faptul că aceasta este psihologia unui semicopil, a unui semiadult. Adolescentul îşi pune numeroase şi complicate probleme. Ochii se deschid mari, mirați asupra existenței. Universul este proaspăt, virgin. Totul este încântător, vrăjit, scria în această privință M. Ralea. Adolescența este vârsta afirmării demnității personale, a principiilor şi a judecării severe a celorlalți. Adolescentul simte nevoia să se devoteze unei cauze, are nevoie de o concepție despre lume şi viață.

Adolescența este căutarea febrilă a unui loc în vastul arhipelag al rolurilor sociale, este efortul de fixare a poziției într-un statut social, cu profil prin excelență profesional. Conştiința de sine se consolidează prin voința de a se conforma unui plan de viață, de a se apropia de un model liber ales şi de a-l făuri în mod independent. Autosupunerea ia locul supunerii, norma de conduită se transformă în lege suverană, etapă a voinței libere, a creației personale, a originalității. Este perioada în care se dezvoltă preocupări ale

conştiinţei de sine, (ca percepţie de sine mai întâi, inclusiv schemă corporală), ca expresie a identităţii egoului. Modificările şi transformările ce condiţionează ieşirea din conformismul infantil au loc în opoziţie, încărcată de cerinţa de căutare a identităţii. În această perioadă are loc găsirea unei identităţi vocaţionale ce priveşte un fel de autocunoaştere şi autodescoperire de posibilităţi sau incapacităţi.

Deşi dezvoltarea conştiinţei de sine apare înaintea acestei vârste, perioada adolescenţei repune problemele dezvoltării conştiinţei de sine datorită, pe de-o parte, modificărilor ce survin în sistemul general de cerinţe ce se manifestă faţă de adolescent, iar pe de altă parte, datorită schimbărilor prin care trece personalitatea cu structurile şi substructurile sale. De aceea, dezvoltarea conştiinţei de sine se complică. Este vorba despre intensificarea percepţiei de sine care are câteva aspecte, dintre care: propria-i imagine corporală, identificarea şi conştiinţa egoului, identificarea sensului, rolului şi statutului sexual şi, mai ales, a celui social.

a)Imaginea corporală devine din ce în ce mai centrală, încorporându-se în conştiinţa de sine, şi începe să fie percepută ca atare. Fără imaginea corporală nu se poate realiza identificarea. Percepţia de sine se poate manifesta ca negativă, în cazul progresului şcolar slab sau a inadaptării şcolare. Tinerii cu estimaţii de sine înalte şi cu bună acceptanţă în colectiv primesc sarcini social-obşteşti sau şcolare cu expectaţie pozitivă, cu încredere. În genere, aceştia au mai puţine probleme personale. Totuşi, există uneori diferenţe de estimaţie între elevi şi profesori cu privire la unii tineri. Tinerii care au estimaţia de sine joasă nu manifestă iniţiative, nu vor să se exprime ca să nu greşească sau să nu supere pe alţii. Au probleme personale legate de dificultăţile lor. Percepţia de sine alimentează ideea de sine.

Întrucât în pubertate şi adolescenţă percepţia de sine se modifică, procesul de autoidentificare rămâne deschis. În perioada adolescenţei se conturează separaţia între planul real-obiectiv al lumii şi vieţii şi planul subiectiv ca spaţiu al conştiinţei şi reprezentării lumii. În acest sens se diferenţiază planul mentalităţii diferitelor grupuri şi generaţii. Conştientizarea acestora serveşte drept ecran de confruntare cu propriile opinii şi cu mentalitatea personală.

b) Ieşirea din conformismul infantil echivalează cu câştigarea independenţei. Întrucât există cel puţin trei feluri de dependenţă: material-economică (instrumentală), emoţională (de confort, de apartenenţă) şi de mentalitate (valori), dobândirea independenţei este condiţionată de ce anume cred părinţii şi colegii că înseamnă independenţă. Prima care se dobândeşte este independenţa de valori (de mentalitate). Independenţa emoţională este dificil de dobândit, mai ales pentru tinerele fete, iar independenţa material-economică se conturează şi se integrează cu aspiraţie la identificarea vocaţională spre o profesie şi alimentează proiectele de viitor ale tinerilor.

c) Identificarea vocaţională se manifestă ca o descoperire de aptitudini, capacităţi şi abilităţi, apoi ca preocupare direcţionată. Modelele profesionale se consideră ca accesibile prin efort intelectual şi practic, de muncă şi randament, dar şi ca fiind condiţionate de aptitudini înalte.

I. Mitrofan consideră că în adolescenţă, identitatea de sine se poate contura în trei maniere:

a) pozitivă, ce conferă un sens normal al existenţei, o bună acceptare de sine, ceea ce asigură dezvoltarea intimităţii. Intimitatea modifică, la rândul ei, identitatea, sprijinind procesul de dezvoltare al personalităţii. Persoanele cu o identitate de sine pozitivă se simt atrase de cele cu un statut similar al identităţii, iar împlinirea identităţii le ajută la

dezvoltarea relațiilor interpersonale într-o manieră eficientă și satisfăcătoare.

b) negativă, ce dezvoltă imagini de sine opuse valorilor culturale ale comunității, confirmând etichete atribuite de societate cum ar fi:"ratat" ,"delicvent juvenil", „nesuferit", etc. Simțindu-se respinși și blamați social, adolescenții își întăresc un sentiment de autorespingere, o imagine negativă de sine, care le subminează acceptarea sex-rolului.

c) identitatea incertă (criza de originalitate) apare la adolescenții care încearcă să-și reducă anxietatea existențială prin experiențe intense și imediate: abuzul de droguri, concerte rock, petreceri deocheate, jocuri de noroc. Alții își substituie temporar identitatea sau caută afirmarea forței ei în vandalism, crime meschine, popularitate contestată. Există și alți tineri care își creează temporar o „fortăreață" a identității (ei devin sectanți, naționaliști, extremiști, xenofobi sau își asigură o identitate fără noimă, de exemplu antrenarea în activități bizare sau participarea la doborârea unor recorduri riscante; acest gen de identitate fără sens este mai bună decât nimic).

1.3.TEORII ASUPRA IDENTITĂȚII

Există perspective diferite asupra identității; perspectiva psihanalitică este dominată de teoria psihanalitică a lui S. Freud. În concepția freudiană, personalitatea este văzută ca un sistem dinamic, animat de doi vectori energetici fundamentali: erosul și thanatosul a cărui evoluție este dată de raportul dintre determinațiile genetice (pulsiunile sexuale – în primul rând) și cele ontogenetice (norme morale și culturale care reglează imperativ relațiile umane).

În ultima sa lucrare asupra structurii psihicului, Freud a descris trei instanțe: a) sinele sau „id" imaginat ca un rezervor unde clocotesc dorințele noastre, instinctele; b)supraeul sau „superegou" alcătuit din normele imperativ

morale, din idealul său; c) eul sau „ego" care este principalul sediu al conştiinţei. El ţine cont de dorinţele prezente în „sine", de interdicţiile supraeului, căutând un compromis între ele, în funcţie de realitate. Acest compromis obligă eul să alunge în inconştient (sinele) toate tendinţele, aspiraţiile care nu se pot realiza. Concepţia părintelui psihanalizei are o bază reală: există mereu conflicte între dorinţele noastre şi obligaţiile morale. Eul, în funcţie de conştiinţa morală şi de realitate, caută mereu o soluţie optimă. Freud susţine o supremaţie a sinelui, a forţelor inconştiente.

Alături de eul real (omul aşa cum este), Freud introduce noţiunea de eu ideal care desemnează omul aşa cum ar trebui să fie, care să satisfacă esenţa şi valorile superioare ale fiinţei. În acest context, sentimentele sociale ar rezulta în urma unui proces de identificare cu ceilalţi membri ai colectivităţii care au acelaşi eu ideal.

Dacă la Freud conflictul este cel care caracterizează viaţa adolescentului pentru că cererile realităţii („ego") şi standardele morale („supraego") nu sunt niciodată totalmente libere de biologic („id"), Eric Erikson a modificat teoria lui Freud, punând mai mult accent pe procesul egoului conştient şi pe determinările, influenţele socio-culturale asupra adolescentului.

Teoria identităţii a lui E. Erikson a fost elaborată în a doua jumătate a secolului XX şi a bazat întreaga dezvoltare ontogenetică pe eforturile psihicului de a-şi contura identitatea.

Erikson a stabilit opt paliere ale dezvoltării identităţii:

-primul stadiu al vieţii, cel de după naştere, implică psihicul în conturarea unor atitudini de încredere versus neîncredere faţă de ofertele de răspuns la cerinţele exprimate de psihicul nou- născutului.

-în faza a doua are loc constituirea de inițiative ca expresii ale autonomiei dobândite (relativ) versus simțul ruşinii ca expresie a trăirii incapacității de independență.
-faza a treia, coincidentă cu perioada preşcolară şi apoi cu începutul şcolarizării, se caracterizează prin consolidarea structurilor adaptative anterioare şi dezvoltarea cooperării şi a unei prime hărnicii ca expresie a simțului de independență.
- în stadiul patru se va dezvolta mai pregnant hărnicia sub presiunea solicitărilor şcolare versus trăirea interiorizării datorită nenumăratelor dificultăți legate de solicitările vieții şcolare nu întotdeauna foarte uşoare. Între 10 - 12 ani, are loc dezvoltarea unui alt stadiu, al celui de consolidare al hărniciei ca sârguință împotriva inferiorizării.
- după 12 ani, se intră în stadiul cinci, până la 18 ani, în care trece pe prim plan conştientizarea eului versus confuzia rolurilor (şcolare, familiale, grupale, etc.)
- în perioada tinereții se dezvoltă intimitatea ca expresie a maturizării sexuale versus izolare. Intimitatea se revarsă în prietenii, dragoste, simpatii, etc.
- în stadiul şapte se dezvoltă opoziția dintre atitudinile expansive altruiste şi egoism.
- în stadiul opt, al bătrâneții, se trăieşte sentimentul realizării versus disperarea sau amărăciunea față de şansele ratate.

Teoria identității a lui Eric Erikson constituie un câştig interesant al psihologiei moderne.

Din perspectivă neofreudiană, Zavalloni defineşte conceptul de identitate cu ajutorul a patru dimensiuni:
a) conştiința unei identități individuale trebuie considerată ca un sentiment pozitiv, prezent în toate aspectele eului; b) stabilirea caracterului personal; c)sinteza pe care o constituie eul este concepută ca o formă de integrare a eului, superioară sumei identificărilor din copilărie; d) o solidaritate internă cu idealurile şi cu identitatea de grup. Identitatea este deci concepută ca rezultând din interacțiunea dintre individ şi

societate. Având în vedere aceasta şi plecând de la analiza răspunsurilor la testul „cine sunt eu?", Gordon distinge categorii de răspunsuri care merg de la polul social la polul personal:

- caracteristicile atribuite care se referă la categoriile cărora individul le aparţine prin naştere sau prin funcţiile desemnate (sex, origine etnică, religie);
- rolurile şi apartenenţele referitoare la statuturile parentale (mamă, frate), la apartenenţa politică, la poziţia profesională dobândită;
- identificările abstracte, esenţiale, convingerile ideologice;
- interesele şi activităţile (intelectuale, artistice);
-caracteristicile personale, incluzând valorile morale, autonomia sau simţul de autodeterminare, percepţia unităţii eului, integrarea la nivel personal, competenţele individuale. Putem afla dacă individul se identifică cu grupurile de apartenenţă, nu însă şi valoarea pe care o au aceste grupuri pentru el.

În urma unor cercetări, Louis Guerin trage o serie de concluzii. Mai întâi „eu" şi „noi" trimit la conţinuturi comune, împrumutate din modelele culturale. Individul şi colectivul vor fi, în acest caz, un fel de gestalt în care „eul" este figura şi „alter" fondul, sau viceversa, amândouă fiind însă asociate şi cimentate de ceea ce am putea numi emoţia identifială. Grupurile sau categoriile abstracte sunt „domesticite" de către eu, graţie unui mecanism de racordare. „ Orice grup social, prin natura sa abstractă, de cvasi-obiect, trebuie, pentru a fi reprezentat, să se încarneze în persoane sau personaje (reale sau simbolice) particulare. Aceste personaje sunt adevărate prototipuri ale grupului de identitate (prototipuri identifiale) sau ale grupului de alteritate (prototipuri diferenţiale)"- afirmă Guerin. În fine, un „sistem de diferenţiere şi opoziţie binară între eu şi non-eu, acelaşi şi celălalt, pozitiv şi negativ sau bine şi rău", ar fi principiul

constitutiv al identității. Prin intermediul incluziunilor și excluziunilor, acest sistem ar permite să se stabilească identitatea personală subiectivă (opoziția eu/non-eu).

G. W. Allport a conturat conceptul de „proprium". Acesta s-ar exprima în 7 ipostaze care, fiecare în parte, ar exprima fațete ale eului (termen ce exprimă căutarea identității ca structură psihică). Fațetele descrise de Allport sunt :

În cursul primilor trei ani de viață se dezvoltă treptat trei aspecte ale conștiinței de sine:

-aspectul 1: construirea simțului eului corporal.

-aspectul 2 : construirea sentimentului identității.

-aspectul 3: construirea respectului de sine.

De la 4-6 ani simțul eului corporal devine mai fin. În această etapă putem data apariția a încă două aspecte:

-aspectul 4: constituirea eului.

-aspectul 5: constituirea imaginii eului.

De la 6-12 ani:

-aspectul 6: constituirea reacțiilor raționale ale eului (eul ca factor integrator).

În adolescență scopurile de largă perspectivă și îndepărtate adaugă o nouă perspectivă. De aceea putem vorbi despre:

-aspectul 7: constituirea efortului personal centrat.

La G. H. Mead întâlnim ideea că eul este constituit dintr-o componentă sociologică (eul social nu ar fi decât o interiorizare a rolurilor sociale) și dintr-o componentă mai personală, eul psihologic. Eul unui individ se dezvoltă plecând de la judecăți pe care celălalt le emite asupra lui în interiorul unui context social în care individul și acest celălalt interacționează. De exemplu, copilul adoptă la joacă rolurile celuilalt până când acestea devin propriile sale roluri. Dacă eul se constituie prin participarea la procesul social, nu rezultă din aceasta că eurile tuturor indivizilor sunt identice.

„Faptul că eul se constituie în procesul social şi că reprezintă un reflex individual al acestuia – mai exact- un reflex al acelui model de comportament organizat, pe care procesul social îl prezintă şi pe care indivizii îl încorporează în structura lor respectivă, toate acestea sunt incompatibile cu faptul că orice eu are propria sa individualitate, modelul său unic. Originea socială, constituţia şi structura comună a eurilor nu exclud mari diferenţe şi variaţii între ele şi nu interzic individualitatea mai mult sau mai puţin distinctă pe care fiecare eu o posedă de fapt"-spune G. H. Mead.

Mead face distincţie între eul psihologic care ar reprezenta eul ca subiect şi eul social care ar reprezenta eul ca obiect. El spune: „eul psihologic este reacţia organismului la atitudinile celorlalţi; eul social este ansamblul organizat de atitudini ale celorlalţi pe care ni le asumăm. Atitudinile celorlalţi constituie eul social organizat, la care reacţionăm ca eu psihologic. De fapt, trebuie să considerăm eul psihologic şi cel social ca elemente constitutive ale eului. În definitiv, eul este pentru Mead, mai puţin o „substanţă", o structură decât un proces; el reiese din trecut, din interacţiunea cu celălalt, are în prezent o funcţie ce poate fi calificată drept ajustare la o situaţie dată şi presupune capacitatea de schimbare în viitor, în măsura în care din această ajustare rezultă ceva nou.

La W. James, personalitatea totală al cărui nucleu devine „eul" şi „sinele" este prin aceasta dual㠄 Constă din „eul" cel ce cunoaşte şi este conştient de „sinele" care este cel cunoscut. Sinele cuprinde trei feluri de elemente: sinele corporal-material, sinele social şi sinele spiritual. Sinele corporal-material se referă la corp, veşminte, familie, cămin, obiecte, dar şi prieteni, vecini etc, deci se referă la tot ceea ce posedă o persoană. Al doilea, sinele social, constă din reputaţia şi recunoaşterea unei identităţi anume, consideraţia pe care o obţine o persoană în mediul său. Unele componente

ale sinelui social au o mai mare pondere şi importanţă decât altele. Aşa sunt onoarea, reputaţia. Sinele social încorporează o experienţă socială de roluri şi de statute sociale. A treia componentă a sinelui este cea a sinelui spiritual şi se exprimă prin conştiinţa propriei activităţi, a tendinţelor şi aptitudinilor psihice. Aceasta este „sanctuarul emoţiilor şi dorinţelor", este teritoriul actelor de voinţă şi reprezentări trăite prin care omul se simte mai profund în sine însuşi atât prin percepţia lumii, cât şi prin procesele intelectuale pe care le posedă. Sinele are o natură socială în toate accepţiile şi elementele sale componente.

De problemele dezvoltării conştiinţei s-a preocupat şi H. Wallon. Acesta a analizat relaţia eu-sine în complementaritate cu „alter" care este, figurativ vorbind, oglinda „eului" sau a „sinelui". Relaţia eu-alter progresivă şi efectivă (adică eul proiectează asupra altora propriile sale însuşiri, trăiri, sentimente, intenţii, aspiraţii etc.) este socială – căci se constituie în cadrul şi în limitele impuse social. Eu şi alter sunt concomitent în conştiinţa inseparabilă. Alter are o natură dual (tu şi eu) şi reprezintă afirmarea autorităţii societăţii în raport cu persoana. Matricea relaţiilor sociale este reprezentată de alter, care implică interiorizarea contextului socio-cultural în perioada pubertăţii şi adolescenţei.

Identitatea priveşte conştientizarea distanţei între eu (sine) şi alter. Există unele diferenţe între identificarea pe care o face eul ca direcţie, ca densitate şi consistenţă de abilităţi, de aptitudini şi de situare sexuală – toate acestea sub semnul schimbării. Eul devine în aceste condiţii consistent şi multidimensionat.

V. Pavelcu adaugă acestei consideraţii ideea că dinamica personalităţii reflectată în conştiinţa de sine apare ca supusă unui ritm necontenit pe care V. Pavelcu îl asemuieşte unei pulsaţii similare celei de sistolă şi diastolă –

polarizare şi depolarizare a relaţiei subiect-obiect, individ-lume, eu-lume.

Pavelcu spune că însăşi conştiinţa de „eu" este susceptibilă de evoluţie şi conştientizare. Pe conştiinţa biologică se grefează o conştiinţă socială, la început foarte vagă şi generală, cum este la primitiv sau la copil. Mentalitatea copilului este mentalitatea celor din jurul lui, conştiinţa eului infantil este un reflex al credinţelor morale şi intelectuale în care trăieşte; aprecierile sale reprezintă ecoul aprecierilor şi al judecăţii părinţilor. Conştiinţa eului biologic şi a celui social sunt deosebite de cunoaşterea eului. Acesta din urmă este o conştiinţă reflexivă, verbală, intelectuală şi obiectivă a eului.

O distincţie analoagă o face K. Jaspers care afirmă că trăirile noastre sunt fapte ale unui eu conştient, fără ca ele să fie – toate şi întotdeauna – luminate de cunoaşterea eului, fără ca aceste manifestări să se afirme pe sine, să se aprobe sau să se dezaprobe, fără a purta pe ele semnătura specială, de recunoaştere faţişă, publică, socială. Cunoaşterea de sine reprezintă pătura cea mai nouă, cea mai fluctuantă a eului; ea constă într-o serie de reflexii, de afirmaţii, de judecăţi sau de credinţe asupra noastră înşine.

Din punct de vedere al cogniţiei sociale, eul este conceput ca un set de structuri cognitive. Conceptul de sine este văzut ca un sistem de cunoştinţe despre propriul eu, folosite pentru a recunoaşte şi interpreta stimuli relevanţi pentru individ.

Conform lui U. Neisser, cunoştinţele pe care le are individul despre lumea exterioară sunt însuşi structurate. Ele conţin cunoştinţe generale despre clasa de stimuli şi oferă ipoteze despre stimulii din mediu ce urmează a fi procesaţi.

În viziunea lui Hazel Marcus, conceptul de sine se cuvine a fi înţeles ca un sistem de scheme despre eu. Indivizii acumulează cunoştinţe despre ei înşişi, despre felul în care s-

au comportat în diverse situații, pe care le organizează ca structuri stabile. Schemele despre sine se referă la aspecte ale comportamentelor care au relevanță pentru individ și organizează cunoașterea despre sine în așa fel încât individul să se poată servi singur de ea. Ele se constituie pe baza observației propriei persoane în diferite situații și a scrutării introspective, contribuind la fixarea noilor cunoștințe despre sine.

Lucrările lui Tajfel și Turner au impulsionat elaborarea unor teorii ale identității sociale, reanimând antagonismul dintre componentele personale și cele colective ale identității individuale. La un pol, indivizii ar acționa pe baza caracteristicilor proprii (identitate personală); la celălalt pol, indivizii ar acționa pe baza caracteristicilor comune (identitate socială). În aceste studii ei arată că pentru a menține o anumită identitate personală, oamenii urmăresc o identitate socială prin integrare într-un grup, așa încât aceasta să le împlinească aspirațiile și, prin efectul de halou, să mărească stima de sine, prestigiul și reușitele grupului fiind atribuite fiecărui membru al său. Ei rezumă concepția despre identitatea socială astfel:

- indivizii încearcă să mențină sau să mărească stima de sine; ei caută să acceadă la o concepție pozitivă despre sine;
- grupurile sociale sau categoriile sunt asociate unor conotații pozitive sau negative și, din acest motiv, identitatea socială poate fi pozitivă sau negativă, în funcție de evaluările acelor grupuri care contribuie la constituirea identității sociale a individului;
- evaluarea propriului grup este determinată prin raportare la alte grupuri specifice, prin intermediul comparațiilor sociale, în termeni de atribute sau de caracteristici valorizate. O diferență pozitivă între grupul de apartenență și un alt grup produce un prestigiu ridicat; o diferență negativă antrenează un prestigiu scăzut.

Plecând de la acestea, autorii elaborează următoarele principii teoretice:

1) – indivizii caută să se mențină sau să acceadă la o identitate socială pozitivă.

2) – identitatea socială pozitivă este bazată, în mare măsură, pe comparațiile favorabile care pot fi făcute între grupurile de apartenență și anumite alte grupuri pertinente. Grupul de apartenență trebuie perceput ca pozitiv, diferit sau distinct de alte grupuri pertinente.

3) – atunci când identitatea socială este nesatisfăcătoare, indivizii vor căuta să părăsească grupul căruia îi aparțin, pentru a intra într-un valorizat pozitiv și/sau să acționeze așa încât propriul lor grup să devină pozitiv.

Autorii vorbesc de trei tipuri de factori care pot influența discriminarea dintre grupuri: în primul rând, indivizii trebuie să fi interiorizat apartenența lor la un grup ca un aspect al conceptului de sine; situația socială trebuie să permită comparații între grupuri, în care selecția și evaluarea atributelor pertinente este posibilă; în fine, cu cât două grupuri vor fi mai asemănătoare, cu atât posibilitatea de comparare va fi mai mare, așa încât grupul de apartenență nu poate fi comparat cu orice alt grup.

În urma unor cercetări, Turner aduce o completare acestor principii, ajungând la concluzia că, dacă individul, prin identificare cu grupul, accede la o identitate pozitivă, el stabilește o diferență între grupuri, dar nu mai are tendința de a stabili o diferență față de ceilalți membri ai grupului său, iar dacă individul are posibilitatea de a se diferenția direct de celălalt, el nu va mai stabili o diferențiere între diferitele grupuri din anturajul său. Astfel, cu cât identitatea socială este mai puternică, cu atât identitatea personală este mai puțin importantă, și cu cât identitatea personală este mai pregnantă, cu atât individul are mai puțin nevoie de o identitate socială, devreme ce identitatea socială, ca și identitatea personală,

satisfac aceeaşi nevoie de imagine pozitivă de sine. Turner, introduce termenul de depersonalizare prin care înţelege că indivizii ajung să se considere, înainte de toate, exemplare specifice ale unei categorii, mai degrabă, decât indivizi unici şi distincţi unul de celălalt. Astfel, identitatea socială şi identitatea personală sunt concepute atunci ca doi poli care se exclud reciproc. Se observă că suntem departe de concepţia lui Mead care credea că individul este o creaţie continuă a societăţii, iar societatea o creaţie neîntreruptă a indivizilor.

Căutând să precizeze care sunt raporturile dintre latura psihologică şi cea sociologică a identităţii, Turner distinge trei niveluri în definirea eului:

1) – un nivel supraordonat, care se referă la identitatea umană ca specie distinctă;

2) – un nivel intermediar al definirii de sine ca membru al unui grup, trimiţând la o identitate socială bazată pe comparaţii între grupuri;

3) – un nivel subordonat al definirii de sine ca fiinţă singulară, trimiţând la o identitate personală bazată pe comparaţii între indivizi.

S. Moscovici, afirmă că o cunoaştere a celuilalt trece printr-un schimb apropiat şi susţinut şi demonstrează că, într-o judecată, corpul este mai puţin important ca purtător trecut al unei identităţi psihologice şi sociale, decât indicatorii universului interior aflaţi într-o interacţiune directă, în care observatorul îşi joacă rolul alături de cel observat.

Se pare, deci, că grupul de apartenenţă furnizează categorii şi modele pentru a-l percepe pe celălalt. Se vede, astfel, rolul socialului în grila de observare pe care subiectul o utilizează pentru descifrarea persoanei şi în orientarea sensibilităţii sale către celălalt. Această intervenţie se face la nivel cognitiv atunci subiectul se întoarce spre celălalt pentru a-l evalua; ea intră în rezonanţă cu propriile aşteptări şi reacţii la nivelul vieţii atunci când acesta se întoarce spre celălalt

pentru a-l lua ca martor şi ca reper. Intervenţia în discuţie vrea să protejeze imaginea sinelui în faţa riscurilor micşorării respectului de sine şi a identităţii pe care o poartă în ea relaţia socială. Deoarece se pare că, într-adevăr, apărerea identităţii sociale, legată de grupurile de apartenenţă sau de referinţă, este o miză care modulează procesele cognitive.

În cadrul unei poziţii în mod global negative, clasele defavorizate fac o deosebire între anumite trăsături obiective (sănătate, poziţie socială), cărora le acordă vizibilitate, şi trăsături legate de identitatea psihologică şi socială, cărora le refuză observabilitatea. Clasele mai favorizate nu au de făcut decât să analizeze corpul din punct de vedere obiectiv: ele „naturalizează" caracteristicile legate de identitatea personală şi opţiunile de viaţă. Această dialectică a refuzului trimite la o apărare a identităţii, raţionamentul ce pleacă de la fizic apărând ca un proces cognitiv a cărui dinamică are ca domeniu de activitate apărarea sau demonstrarea identităţii subiectului în cadrul unei condiţii sociale date. Transparenţa lui „a părea" al celor care au în planul aparenţei mijloacele necesare semnificării şi identificării prin condiţiile lor sociale, i se opune opacitatea „fiinţei" şi identitatea ascunsă a celor care nu vor să fie judecaţi printr-o aparenţă pe care condiţia lor socială o defavorizează.

Miza socială a prezentării de sine este mascată atunci când se etichetează o persoană, plecându-se de la aparenţa fizică; când miza este recunoscută, aceasta din urmă – oricât de puţin ameninţă imaginea sinelui – se găseşte disociată de atributele constructive ale identităţii personale. Este un caz ilustrativ de elaborare cognitivă în care intra-individualului se structurează pe inter-individual.

V. Ceauşu consideră că există două mari categorii de semne de identitate: a) transmise – numele (care determină apartenenţa sa la o anumită familie), data şi locul naşterii

(care arată vârsta), particularităţile biologice şi fizice şi o parte din caracteristicile psihice.

b) dobândite – cele conferite de propriile performanţe şcolare, profesionale şi cele din timpul liber. În mod repetat ele definesc profilul propriu al tânărului.

Identitatea socială se formează după S. Chelcea în funcţie de specificul cultural, existând astfel particularităţi evidente în perceperea stimulilor standard. Modul de gândire, simţire şi acţiune al oamenilor trebuie raportat la modele culturale care structurează comportamentele sociale.

Perspectiva umanistă pune accentul pe „inima" adolescentului, adică pe dezvoltarea sentimentelor, ideilor, emoţiilor şi pasiunilor sale. Umaniştii opun punctul de vedere al lui Skinner potrivit căruia adolescentul este controlat, că hotărăşte propriile căi de dezvoltare şi creştere.

Reprezentanţii de seamă ai acestei perspective sunt H. Maslow şi C. Rogers. Carl Rogers impune o abordare centrată pe subiect în înţelegerea adolescentului, în timp ce Maslow a adoptat o abordare bazată pe autoactualizare. Maslow credea cu toată tăria că omul trebuie să devină el însuşi. Ceea ce un om poate, el trebuie să fie, deoarece există o tendinţă ca fiecare să devină actualizat în ceea ce este el potenţial, să devină ceea ce este el capabil să devină.

Abordarea umanistă pune accent pe înţelegerea acţiunilor individului orientat către sine sau către alţii şi direcţionat de scopuri, sprijinindu-se pe înţelegere şi interpretare. Ea este interesată de „creşterea" personală a oamenilor, de maturizarea lor psihică şi socială, de cultura relaţiilor lor interpersonale, de însăşi schimbarea societăţii, propunând un nou tip de societate numit „societatea eu - psihică".

În concluzie fiecare teorie are o contribuţie diferită la înţelegerea identităţii.

1.4 FACTORI PSIHOSOCIALI CARE INTERVIN ÎN FORMAREA IDENTITĂȚII

Dezvoltarea conștiinței de sine este determinată de o serie de factori psihosociali, în primul rând de relațiile adolescenților cu adulții, aprecierile lor față de muncă, calitățile tânărului, dar și aprecierile colectivului din care face parte. Comportamentul în școală, în afara ei, dar și rezultatele pe care le obține la școală îl diferențiază de ceilalți, îl face să-și dea seama că este o ființă cu o anumită individualitate ce gândește, simte și acționează într-un mod specific.

În adolescență, tânărul își dă seama dacă gândește corect sau nu asupra diferitelor probleme, dacă își iubește părinții, colegii, profesorii, dacă are voință tenace sau este călăuzit de simțul datoriei, dacă există o mare deosebire între ceea ce gândește și ceea ce face.

Omul nu este un produs inert al unor forțe anonime externe sau interne, el nu este într-o mare măsură opera voinței sale proprii. În cadrul tiparelor biologice, pe fondul și urzeala matriței ereditare, se conturează și se diferențiază treptat modele sugerate de familie, apoi de școală, pentru a ajunge la acele permanențe personale, sisteme dinamice și organizate care asigură omului echilibrul durabil, integritatea lui unică și creatoare. În etapa de vârstă la care ne referim, tinerii capabili să judece singuri își caută identitatea, încearcă să se autodefinească prin comparare cu cei din jur (părinți, frați, colegi). Un rol important în formarea și dezvoltarea identității îl are familia. Aceasta constituie matricea fundamentală pe baza căreia se dezvoltă personalitatea și care contribuie de timpuriu la apariția unor reprezentări despre sine și despre ceilalți, prin ideile, atitudinile, sentimentele, etc. cu care ia contact în primele clipe de viață. Nici un alt domeniu nu oferă asemenea diversitate de relații într-o unitate socială atât de restrânsă. Părinții oferă modele de formare a personalității copiilor, modele care vor apărea

adaptate, în relațiile adulților de mai târziu. Modul cuiva de a vedea, de a simți, de a stabili raporturi cu ceilalți membri ai societății trebuie căutat și în particularitățile conviețuirii cu cei care i-au format familia. Familia este locul unde se construiesc prototipurile pentru toate relațiile de supra sau subordonare, de complementaritate sau reciprocitate, cu nenumărate nuanțe afective care le colorează.

Un cuplu de părinți, scrie N. Galli, compus din personalități suficient integrate și echilibrate, solidare și în genere satisfăcute, persoane având un anumit grad de inteligență, tact, intuiție și stabilitate emotivă, constituie prin sine un factor de educație complet și eficient. Negativând imaginea propusă de N. Galli, ne dăm seama imediat ce rol nefast îl joacă în educația copiilor o familie deformată, dezintegrată, ce traume morale provoacă lipsa de armonie, certurile, brutalitățile. Lipsa unuia dintre părinți, datorită divorțului sau decesului, dezechilibrează personalitatea copilului nu numai pentru că anulează indispensabilul caracter de bipolaritate al prestației educative, dar și prin faptul că sărăcește imaginea pe care copilul și-o formează despre universul social. Diversitatea mediului familial oferă copilului și posibilitatea de a se defini și preciza pe sine, el joacă un rol de neînlocuit în cucerirea coerenței personale. Totodată, mediul familial contribuie la descoperirea comportamentelor sociale fundamentale ca, de pildă, apărarea drepturilor proprii și respectarea drepturilor altuia și ajută, prin urmare, atât individualitatea, cât și socializarea copilului. Astfel, diversitatea mediului familial oferă copilului și posibilitatea de a se defini și preciza pe sine.

De regulă, adolescența este considerată vârsta cea mai critică din viața unui om, acum confruntându-se copilăria cu maturitatea, experiența de viață redusă cu interesele și preocupările adultului. Mulți părinți se văd parcă puși în fața unui alt copil decât cel pe care îl știau; parcă nu-i mai ascultă

şi nu-i mai respectă în aceeaşi măsură, devine noncomformist şi chiar rebel. S-ar putea spune că, dacă în anii anteriori au învăţat să devină părinţi „în general", acum au nevoie de o nouă „specializare", trebuind să devină „părinţi de adolescenţi".

Căutarea identităţii în adolescenţă are o relaţie importantă cu spiritul de revoltă. Adolescentul consideră că părerile sale trebuie să primeze, el dorind în orice chip să facă impresie, să atragă atenţia, să fie luat în seamă şi considerat un adult. Îşi dă seama că nu mai este copil, deoarece atitudinea în faţa vieţii este alta: "Am ajuns la o vârstă în care copilul a dispărut. Felul de judecată, faptele mele sunt mai mature, iar felul de a privi viaţa este altul decât în copilărie." Niciun adolescent nu doreşte să fie tratat ca un copil, iar în faţa adultului manifestă o atitudine de revoltă. Ieşirea din conformismul infantil este echivalentă cu câştigarea independenţei.

Conflictul dintre generaţii este şi va fi etern; întotdeauna părinţii, ca adulţi, vor avea principii stabilizate, verificate, o doză de scepticism, în timp ce tinerii vor avea idealuri, vor tinde spre perfecţiune, fiind mai încrezători.

Adolescenţii depind încă de părinţii lor sub aspect emoţional şi material. Retragerea afecţiunii şi dragostei, precum şi măsurile disciplinare influenţează modul de percepere a propriei persoane de către adolescent. Expectaţia părinţilor faţă de rezultatele şcolare ale adolescenţilor are, de asemenea, un rol important în dezvoltarea conştiinţei de sine. Mai ales mamele se preocupă de problemele rezultatelor şcolare. Mamele adolescenţilor cu autoconştiinţă înaltă, siguranţă în rezultatele şcolare, au tendinţa de a manifesta conduite lejere faţă de copiii lor, se mândresc cu rezultatele şcolare, dar, în fapt, menţin reguli severe şi cerinţe faţă de tineri de teamă ca aceştia să nu scadă atenţia faţă de obţinerea de rezultate şcolare bune. Mamele care au tineri cu expectaţie

joasă au tendința de a subevalua capacitățile acestora și tratează uneori copiii ca pe o povară, ceea ce erodează dezvoltarea conștiinței de sine a acestora. Există, ca atare, forme subtile de feed-back între tineri și familiile lor, forme ce operează pe terenurile autoevaluării și ale formării conștiinței de sine.

Tânărul sau tânăra nu caută doar să se afirme, ci caută un statut care să le stabilească anumite drepturi.

Preocuparea adolescentului în relație cu adultul este să stabilească raporturi de egalitate și nu raporturi de tipul educat și educator. Totuși, puțin sigur pe el, provocator și timid totodată, simte nevoia să fie susținut de cei de-o seamă cu el. Cu toate atitudinile de revoltă sau independență pe care le afirmă, adolescentul simte încă nevoia de protecție. Ea constituie, efectiv, un factor de securizare. În familie, adolescentul dorește să fie considerat, acceptat și stimulat. El este deosebit de sensibil la felul de afecțiune care i se arată și la atitudinea apreciativă a celor din jur. Pentru dezvoltarea personalității și a identității adolescentului, părinții trebuie să-i arate acestuia afecțiune și înțelegere. Indiferența, afirmă A. Berge, este singura atitudine de care copiii au cu adevărat teamă, iar frica, se știe, este una dintre cele mai izbutite unelte de schilodire a personalității. Părinții trebuie să țină cont că exemplul personal are infinit mai multă eficiență pedagogică decât „predicile" și „cicăleala". Ei trebuie totodată să nu uite că scara de valori a tânărului de 18 ani nu este aceeași cu scara de valori a adultului de 50 de ani și că divergențele dintre adolescent și părinți sunt adeseori inevitabile, spune Stela Teodorescu.

Pentru dezvoltarea adolescentului este necesar ca acesta să fie lăsat cât mai liber, concomitent cu învățarea unor atitudini cât mai morale prin exemplul părinților. Este bine ca tânărul adolescent să fie lăsat să experimenteze și să-și asume responsabilități pentru a deveni independent. Libertatea de a

intra într-un grup de vârsta lui îi permite să experimenteze comportamente sociale pe care şi le-a însuşit în climatul afectiv al familiei. Grupul este acela care conduce la formarea unei identităţi sociale. El oferă adolescentului un ideal de sine, o imagine liniştitoare a propriului eu, un antidot pentru neliniştile sale anterioare. Numai grupul poate să-i satisfacă valenţele de afirmare, poate să-i redea sentimentele de valoare, spune A. Neculau.

Până la această vârstă copilul nu dovedea preocupări pentru rolul pe care-l putea juca în societate. La adolescent se remarcă apariţia conştiinţei sociale, devenind conştient de persoana altuia, dar şi de a lui. El nu se poate defini decât făcând comparaţie cu ceilalţi membri ai societăţii pe care o frecventează. Astfel capătă sentimentul responsabilităţii.

Libertatea şi independenţa faţă de relaţiile parentale sunt adesea frustrante şi crează nu numai nesiguranţă, ci şi sentimente de culpabilitate. Aceleaşi fenomene au loc şi cu privire la grup. Apartenenţa la grup este competitivă şi adesea tensionată, ceea ce va genera sentimentul de dependenţă, dar concomitent şi de independenţă şi o oarecare nesiguranţă. Astfel, procesul formării conştiinţei de sine se ajustează şi prin raportare la cei din aceeaşi generaţie.

În etapa adolescenţei, relaţiile dintre fete şi băieţi sunt mai puţin distanţate, pot să se organizeze prietenii de grupuri mixte. Prieteniile cu tinerii de acelaşi sex sunt pline de confidenţe şi se organizează pe preocupări comune. Atitudinea faţă de părinţi pierde din opozabilitate, iar integrarea în grup este competitivă şi de generaţie, plină de aspiraţii înalte. Imaginea de sine se formează la această vârstă şi prin integrarea în propria clasă de elevi, prin interacţiunea cu colegii şi profesorii. Profesorul are rolul de a „ghida" munca în grup, de a realiza aprecieri la adresa elevilor, dar şi de a fi un îndrumător, obiect de comparaţie şi identificare pentru elevi. Profesorul joacă rolul de model în măsura în

care aspirațiile adolescentului tind să găsească împlinirea modului de a fi în obiectul pe care îl predă și în modul în care o face. Clasa este un mediu de socializare prin comparațiile pe care adolescentul are posibilitatea să le facă. Aceste comparații îi oferă puncte de reper, posibilitatea de a afla care-i sunt propriile capacități în raport cu ale celorlalți, de a-și forma o imagine a calităților de care dispune. În școală, adolescentul își dezvoltă creativitatea, învață să-l ajute pe celălalt, să îl accepte, să se exprime, să devină responsabil, să fie acceptat de cei din jur. Adolescenții sunt preocupați să discute problemele comune și să participe la soluționarea lor. Astfel ei își vor asuma roluri și vor impune statusuri. Stimularea creativității și comunicării în grup, atât în școală cât și în afara ei, poate duce la conștientizarea unor posibilități, la lărgirea câmpului relațional și motivațional, la învățarea unor norme și conduite sociale și la împlinirea social-afectivă a tinerilor.

Grupul școlar antrenează un sistem complex de interacțiuni ce duce la stabilirea unei rețele de relații (fie formale, fie informale) corespunzătoare; el constituie un subsistem social care se relaționează cu alte subsisteme și se integrează în sistemul social. Fiecare are conștiința unui rol, a unei poziții pe care o ocupă în societate. De aceea înțelesul de „eu" este individual legat de poziția pe care o ocupă în societate. Dacă statutul social și rolul s-ar schimba de la o zi la alta, s-ar cădea într-un haos psihologic. Ceea ce ne face să ne regăsim și să ne recunoaștem este, în mare măsură, aceeași atmosferă socială pe care o respirăm, stabilitatea familiei, a aspirațiilor etc. Echilibrul nostru intelectual reflecta echilibrul grupului social din care facem parte.

În perioada adolescenței, rolurile dobândite și de adeziune se multiplică. Ele generează, treptat, roluri prospective. Întotdeauna unul dintre roluri este dominant. Reputația vocațională contribuie la structurarea statutului

adolescenților. Se știe că statutul este emancipația evaluării și competenței, având, deci, altă condiționare și structură psihogenetică decât rolul, deși la fiecare rol se tinde spre dobândirea unui statut. Identificarea vocațională se manifestă mai mult ca descoperire de aptitudini, capacități și abilități și ca pregătire activă direcționată. Fiind în plină cursă pregătitoare de a pătrunde în procesul de activitate socială majoră a grupului, pe lângă rolurile actuale, adolescentul prezintă și o gamă de roluri virtuale sau potențiale. Virtual, orice adolescent este un om politic, un filosof, un reformator social, un om util societății. Rolurile virtuale nu se exteriorizează printr-o „acțiune de rol" și nici nu sunt „asumate", ci presează adesea conștiința și nu rareori erup sub formă de structuri ideale. A asuma un rol înseamnă, implicit, a te încadra într-un statut, între statut și rol existând un raport dialectic care, în planul persoanei, se sprijină pe bipolaritatea conștiinței, un pol fiind reprezentat de individ, iar celălalt de societate.

Odată cu adolescența apare și interesul pentru profesie. Ca orice rol social, și rolul profesional face parte din societate. Se poate vorbi de roluri profesionale vocaționale, indiferente sau traumatizante. Dintre toate rolurile pe care le întrevede adolescentul în perspectivă, rolul profesional ocupă primul loc. Pentru ca profesia pentru care se pregătește adolescentul să îndeplinească aspirațiile intime ale acestuia, este necesară o descoperire a vocației. O falsă imagine a adolescentului despre sine, în virtutea afirmării unui rol ce l-a ales drept model, influența climatului familial și social, respectarea voinței părinților, pot face adolescentul să aleagă o profesie care să nu corespundă vocației sale. O adecvată îndrumare vocațională conduce la realizarea personalității, presupune o bună autocunoaștere și o imagine de sine bine conturată, precum și o optimală integrare a tânărului în viață. Reversul acesteia poate reprezenta un factor de generare a

unor consecinţe negative atât pentru individ, cât şi pentru grupul social care îl include. Neîmplinirea vocaţională poate duce la neîmplinire sufletească, la nemulţumire şi la sentimentul eşuării în viaţă, ceea ce nu poate genera o imagine pozitivă despre sine.

Un alt factor important ce intervine în descoperirea vieţii interioare este propria cameră în care adolescentul are ocazia să mediteze asupra sa. Marele scriitor Anatole France scria: „din momentul în care am avut propria mea cameră, am avut o viaţă interioară, fiind capabil de reflexie şi reculegere. Nu găseam frumoasă această cameră, nu mă gândeam niciun moment cum ar fi trebuit să fie, o găseam unică, incomparabilă. Ea mă separa de univers. Aici s-a format spiritul meu."

Proiectarea în viitor este alt factor în dezvoltarea identităţii. Este interesul pentru profesia ce o va îmbrăţişa. Adolescentul se analizează pentru a-şi cunoaşte calităţile. Reacţiile asupra propriei persoane sunt foarte frecvente. După unii psihologi, preocuparea de propria persoană duce la solitudine. Motivele sunt diverse. Unii caută liniştea, iar alţii, pentru a fugi de ochii iscoditori ai adulţilor spre a nu fi expuşi criticilor, preferă singurătatea.

Străduindu-se să înţeleagă viaţa în ansamblul ei, adolescentul simte nevoia să dobândească în conştiinţa sa raţionalitatea existenţei, sensurile ei unitare, ordinea şi determinările existenţei şi, în acelaşi timp, problemele sociale, dorind şi străduindu-se să afle soluţii şi răspunsuri care să-l satisfacă. Astfel, adolescentul se străduieşte să-şi definească locul şi menirea sa în societate, idealul de viaţă şi de muncă. El simte nevoia unei concepţii etice, se străduieşte să şi-o făurească şi tinde să se călăuzească după ea. Elementul care contribuie la integrarea adolescentului în viaţă, în societate şi, în ultimă instanţă, în colectiv este munca. Satisfacţia în şi prin muncă crează adolescentului un

climat stimulativ dacă factorii educativi îi explică, îi lămuresc rostul social al muncii lui, dacă i se implantează sentimentul participării, contribuției la munca celorlalți, dacă i se acordă răspunderi personale, definite prin raportare la ceilalți, dacă fiecărui adolescent i se oferă posibilitatea să dovedească celor din jur și sieși că este capabil de ceva, că este util, că aparține colectivului.

Noutatea dominantă în evoluția morală a adolescentului constă în aceea că el nu se mulțumește să afle ce „trebuie" sau „ce este bine să facă", ci vrea să afle mai ales „de ce trebuie să facă într-un fel și nu în altul". El nu acceptă pur și simplu să fie obligat și pus să execute anumite acțiuni, ci vrea să descopere și să înțeleagă ce valori sau care sunt sensurile sociale și raționale ale obligațiilor și acțiunilor sale.

Adolescentul nu-și poate forma singur o concepție morală. De multe ori îi lipsesc criteriile autentice pentru a deosebi moralul de imoral, binele de rău. De asemenea, are nevoie să fie ajutat de adulți pentru a pune de acord criteriile aprecierii morale. El simte nevoia să afle cheia pătrunderii în fondul care identifică binele și frumosul.

Întrucât tendința adolescentului este de a fi considerat o ființă liberă, independentă, care nu acceptă să fie tutelată sau condusă în chip autoritar, se consideră că formarea conștiinței sale etice trebuie să urmărească scopul realizării sale reale, în cadrul vieții sociale. Libertatea nu poate fi decât o realizare a vieții sociale și nu individuale, întrucât el aparține societății, iar interesele sale personale trebuie puse de acord cu interesele societății.

Experiențele dobândite pe parcurs, pot duce la reevaluarea și reorganizarea conduitelor. De aceea, problemelor de educație în familie, în școală, etc. trebuie să li se acorde o mare importanță, pentru a evita greșelile, îndeosebi cele două procedee extreme, deopotrivă de periculoase: educația prea indulgentă, de răsfățare, lipsită de

exigență, pe de-o parte, și educația prea severă, cu constrângeri și interdicții, care nu angajează voința și personalitatea adolescentului, pe de altă parte.

CAPITOLUL II - OBIECTIVE, IPOTEZE ȘI METODE DE CERCETARE

2.1 OBIECTIVE

I.Evidențierea influenței mediului social asupra dezvoltării identității personale la adolescenți.

II.Studiul identității personale a adolescenților ca expresie a realității sociale, identificând zonele de fragilizare afectivă ce însoțesc autoevaluarea identității sub aspect multiplu: fizic, emoțional, școlar, social și prospectiv.

III.Studiul descriptiv, explicativ și comparativ al unor particularități psihologice ale adolescentului din punctul de vedere al identității ca expresie a realității sociale.

2.2 IPOTEZE

I. Dacă mediul social influențează dezvoltarea identității personale, atunci dezvoltarea adolescentului se realizează în funcție de mediul social în care trăiește.

II. Dacă adolescenții dezvoltă o apreciere obiectivă a propriei valori, atunci aceasta contribuie la adecvarea și potențarea relațiilor proprii în raport cu provocările și oportunitățile vieții.

III. Dacă identitatea personală este expresie a realității sociale, atunci vor exista anumite particularități ale acesteia diferite în funcție de mediul social în care trăiesc adolescenții.

2.3 METODOLOGIA CERCETĂRII

În scopul realizării obiectivelor propuse mai sus, şi plecând de la ipotezele formulate de cercetarea mea, voi utiliza o scală de evaluare a stimei de sine concepută de Oubrayrie, Leonardis şi Safount în 1991, metoda observaţiei şi metode statistice.

Observaţia, ca metodă de cercetare, constă în urmărirea intenţionată şi înregistrarea exactă, sistematică a diferitelor manifestări comportamentale ale individului (sau grupului) ca şi a contextului situaţional al comportamentului. De asemenea, permite studierea manifestărilor comportamentale naturale, fireşti ale individului, în condiţii obişnuite de viaţă şi activitate, oferind, mai ales, date de ordin calitativ. Campbell arăta că orice observaţie este „reactivă" şi, de aceea, se impune ca datele obţinute prin intermediul observaţiei să fie coroborate cu cele recoltate prin aplicarea şi altor metode.

În cercetarea de faţă, această metodă a fost folosită pentru observarea contextului situaţional aşa cum este el trăit de subiect, atitudinea faţă de întrebări, gradul de atenţie, gradul de intervenţie în timpul aplicării scalei.

După reputatul psihosociolog, Alex Mucchielli, stima de sine este sentimentul fundamental al identităţii de sine.

Oubrayrie, Leonardis şi Safount consideră stima de sine ca expresie a aprecierilor pozitive sau negative pe care subiectul şi le face lui însuşi în comparaţie cu altul, ceea ce conferă identităţii personale tonalitate afectivă, fapt deloc neglijabil, ţinând seama de valoarea dinamogen – reglatorie a afectelor în tot ceea ce întreprindem.

Cercetările efectuate de N. Branden, i-au permis să concluzioneze că „respectul de sine", deplin conştientizat, este „starea în care noi suntem adaptaţi vieţii şi cerinţelor ei".

Aceasta, în condiţiile în care stima de sine atinge nivelul încrederii în capacitatea proprie fizică şi mentală, în

capacitatea de a învăța, de a gândi și de a lua decizii concrete, de a regla relațiile cu semenii, pe scurt, de a stăpâni schimbarea.

Dat fiind efortul de cercetare și definire a propriei identități, li s-a propus tinerilor scala de evaluare a stimei de sine.

Scala cuprinde 60 de întrebări și oferă posibilitatea identificării zonelor de fragilitate a rezonanțelor afective ce însoțește autoevaluarea identității sub aspect multiplu: fizic, emoțional, școlar, social și prospectiv.

- *Sinele fizic* reprezintă autoaprecierea atributelor fizice (aspect corporal, abilități fizice, sănătate)
  - între 0 – 6 puncte → subestimare a atributelor fizice
  - între 6 – 11 puncte → apreciere obiectivă
  - peste 11 puncte → supraestimare
- *Sinele emoțional* reprezintă autoevaluarea controlului asupra emoțiilor și impulsivității
  - între 0 – 5 puncte → subestimare
  - între 5 – 10 puncte → apreciere obiectivă
  - peste 10 puncte → supraestimare
- *Sinele școlar* reprezintă autopercepția competențelor și performanțelor școlare
  - între 0 – 4 puncte → subestimare a competențelor școlare
  - între 4 – 9 puncte → apreciere obiectivă a competențe- lor școlare
  - peste 9 puncte → supraestimare
- *Sinele social* reprezintă autoevaluarea abilităților sociale (capacitate de comunicare și de adaptare în colectiv)
  - între 0 – 7 puncte → subestimare a abilităților sociale
  - între 7 – 11 puncte → apreciere obiectivă a abilităților sociale
  - peste 11 puncte → supraestimare

▪ *Sinele prospectiv* reprezintă autoaprecierea capacității de integrare în lumea adultă, de afirmare a sinelui, de angajare în construirea propriului viitor

- între 0 - 6 puncte → subestimare
- între 6 – 10 puncte → apreciere obiectivă
- peste 10 puncte → supraestimare

Pentru calcularea cotelor, s-a acordat câte un punct răspunsurilor afirmative și negative la întrebările înscrise în tabelul de mai jos:

	Da	Nu	Cota parțială
Sinele fizc	4, 14, 19, 30, 33, 57	9, 23, 27, 41, 47, 52	
Sinele emoțional	6, 16, 21, 31, 35, 44	1, 11, 18, 40, 49, 54	
Sinele școlar	10, 24, 26, 42, 48, 60	3, 13, 20, 29, 38, 51	
Sinele social	2, 12, 22, 28, 50, 53	7, 32, 36, 45, 56, 58	
Sine prospectiv	8, 37, 39, 46, 55, 59	5, 15, 17, 25, 34, 43	
	Stima de sine/valoare globală		

După totalizarea punctajului pentru fiecare sine, s-a calculat valoarea globală a stimei de sine și s-a verificat corespondența valorii globale obținute cu următoarea grilă:

- sub 21 de puncte → subestimare
- între 22 – 48 de puncte → apreciere obiectivă a stimei de sine
- peste 49 de puncte → supraestimare

2.4.ORGANIZAREA CERCETĂRII

În scopul realizării cercetărilor propuse, activitatea s-a desfăşurat în felul următor: pentru a efectua recrutarea lotului de subiecţi, s-a folosit tehnica eşantionării aleatoare simple. În acest sens, fiecare subiect dintr-o populaţie studiată are aceeaşi şansă de a fi inclus în eşantion.

Eşantionul cuprinde 60 de martori probanţi, cu vârste cuprinse între 16-18 ani. Structura lotului este următoarea:

- 15 fete din mediul urban;
- 15 băieţi din mediul urban;
- 15 fete din mediul rural;
- 15 băieţi din mediul rural.

Lotul a fost recrutat din oraşul Craiova şi din comuna Podari, sat Balta Verde, jud. Dolj.

Modul de desfăşurare a activităţii cu lotul ales:

S-a prezentat scala de evaluare, explicându-le subiecţilor modul în care aceasta va fi completată (alegerea variantelor potrivite de răspuns). În caz de neînţelegere a explicaţiilor făcute, s-au făcut prezentări mai clare şi mai explicite pentru unele persoane.

2.5. PREZENTAREA DATELOR STATISTICE

Seriile statistice se prezintă sub forma a două şiruri paralele de date din care primul se referă la criteriul de enumerare-grupare, iar cel de-al doilea şir este format din date numerice corespunzătoare şi se referă la frecvenţele absolute sau relative.

Noţiunile cu care au răspuns sunt:

- grupe de variante – x_i,
- frecvenţa grupelor de variante x_i (număr de apariţii) - f_i; unde $i \in [1; 60]$.
- numărul total de variante (total frecvenţă) $n = \Sigma f_i$.

Am prezentat datele sub forma unui tabel statistic care a permis o mai bună vizualizare a datelor. S-a folosit calculul frecvenţelor relative pentru fiecare problemă pusă în scală.

Frecvenţa relativă se calculează raportând fiecare frecvenţă absolută la totalul acestora.

Frecvenţa relativă $f_k = f_k \cdot \Sigma f_i \cdot 100$.

Cu ajutorul graficelor statistice am vizualizat informaţiile obţinute, facilitând perceperea pe ansamblu a datelor, variaţia valorilor observate, repartiţia lor şi legăturile existente între ele.

Graficul trebuie să cuprindă:

- *titlul* - poate fi plasat deasupra sau dedesubtul graficului şi trebuie să reflecte limpede fenomenul pe care îl prezintă;
- *legenda* - necesară înţelegerii uşoare a reprezentării.

CAPITOLUL III - ANALIZA, PRELUCRAREA ŞI INTERPRETAREA DATELOR

3.1 PRELUCRAREA DATELOR ÎN RAPORT CU SINELE FIZIC

Urmărind datele din Tabelul nr. 1, reiese că 60,04% dintre adolescentele din mediul urban au o apreciere obiectivă a atributelor fizice, 19,98% se subapreciază, iar 19,98% se supraapreciază, comparativ cu băieţii, dintre care 66,66% au o apreciere obiectivă a sinelui fizic, 19,98% se subapreciază, iar 13,32% se supraapreciază.

Tabelul nr. 1→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui fizic* aplicat pe subiecți din *mediul urban*:

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	3	subapreciere	19,98
		9	apreciere obiectiva	60,04
		3	supraapreciere	19,98
bărbătesc	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,6
		2	supraapreciere	13,32

Tabelul nr. 2→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui fizic* aplicat pe subiecți din *mediul rural*:

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	1	subapreciere	6,66
		13	apreciere obiectiva	86,68
		1	supraapreciere	6,66
bărbătesc	15	2	subapreciere	13,32
		9	apreciere obiectiva	60,04
		4	supraapreciere	26,64

BCU IASI/CENTRE UNIVERSITY LIBRARY

Din tabelul numărul 2 rezultă că 86,68% dintre fetele din mediul rural prezintă apreciere obiectivă a sinelui fizic, față de 60,04% băieți; băieții se supraapreciază în proporție mai mare decât fetele: 26,64% (băieți) față de 6,66% (fete).

Tabelul nr. 3→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui fizic* aplicat pe subiecți de *sex femeiesc* din *mediul urban și rural:*

mediul	nr.subiecți	din care	apreciere	%
urban	15	3	subapreciere	19,98
		9	apreciere obiectiva	60,04
		3	supraapreciere	19,98
rural	15	1	subapreciere	6,66
		13	apreciere obiectiva	86,68
		1	supraapreciere	6,66

Rezultatele testului de evaluare a sinelui fizic aplicat pe subiecți de sex femeiesc din mediul rural și urban arată că fetele din mediul rural sunt mai obiective, comparativ cu cele din mediul urban; în mediul urban, subaprecierea și supraaprecierea este mai mare: 19,98% față de 6,66% fete în mediul rural.

Din reprezentarea datelor în Tabelul nr.4, ca rezultat al testului aplicat pe subiecți de sex bărbătesc din mediul rural și urban, reiese că supraaprecierea este mai mare la băieții din mediul rural - 26,64%, față de cei din mediul urban - 13,32%.

Tabelul nr. 4→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui fizic* aplicat pe subiecți de *sex bărbătesc* din *mediul urban și rural:*

mediul	nr.subiecți	din care	apreciere	%
urban	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,66
		2	supraapreciere	13,32
rural	15	2	subapreciere	13,32
		9	apreciere obiectiva	60,04
		4	supraapreciere	26,64

3.2 PRELUCRAREA DATELOR ÎN RAPORT CU SINELE EMOȚIONAL

Tabelul nr. 5→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui emoțional* aplicat pe subiecți din *mediul urban*:

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,66
		2	supraapreciere	13,32
bărbătesc	15	2	subapreciere	13,32
		12	apreciere obiectiva	80,02
		1	supraapreciere	6,66

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

Sinele emoţional este apreciat în mediul urban obiectiv, de 80,02% dintre băieţi şi de 66,66% dintre fete; fetele se supraapreciază în proporţie de 13,32% faţă de băieţi (6,66%) şi se subapreciază într-o proporţie mai mare decât băieţii (19,98% faţă de 13,32%).

Tabelul nr. 6→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui emoţional* aplicat pe subiecţi din *mediul rural:*

sex	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
femeiesc	15	6	subapreciere	38,96
		7	apreciere obiectiva	47,72
		2	supraapreciere	13,32
bărbătesc	15	1	subapreciere	6,66
		12	apreciere obiectiva	80,02
		2	supraapreciere	13,32

În mediul rural, controlul asupra instinctelor, impulsivităţii este apreciat obiectiv de băieţi - 80,02% faţă de fete - 47,72%; supraaprecierea este în aceeaşi măsură - 13,32%; subaprecierea este mult mai mare la fete - 38,96% faţă de băieţi - 13,32%.

Rezultatele testului arată că în mediul urban, fetele sunt mai obiective din punct de vedere al sinelui emoţional şi se subapreciază în proporţie mai mică: 19,98% faţă de 38,96% în mediul rural (vezi Tabelul nr. 7).

Tabelul nr. 7→ Rezultatele testului de evaluare a sinelui *emoţional* aplicat pe subiecţi de *sex femeiesc* din *mediul urban şi rural:*

mediul	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
urban	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,6
		2	supraapreciere	13,32
rural	15	6	subapreciere	38,96
		7	apreciere obiectiva	47,72
		2	supraapreciere	13,32

Din tabelul nr. 8 reiese că, indiferent de mediu, băieţii prezintă în aceeaşi proporţie - 80,02% apreciere obiectivă a sinelui emoţional.

Tabelul nr. 8→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui emoţional* aplicat pe subiecţi de *sex bărbătesc* din *mediul urban şi rural:*

mediul	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
urban	15	2	subapreciere	13,32
		12	apreciere obiectiva	80,02
		1	supraapreciere	6,66
rural	15	1	subapreciere	6,66
		12	apreciere obiectiva	80,02
		2	supraapreciere	13,32

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.3 PRELUCRAREA DATELOR ÎN RAPORT CU SINELE ŞCOLAR

Sinele şcolar este apreciat în mediul urban ca fiind obiectiv într-un procent mai mare la băieţi - 86,68% faţă de fete - 73,36%; subestimarea este nulă la fete, în schimb, supraestimarea este mult mai mare la acestea: 26,64% faţă de 6,66% băieţi.

Tabelul nr. 9→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui şcolar* aplicat pe subiecţi din *mediul urban*:

sex	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
femeiesc	15	0	subapreciere	0
		11	apreciere obiectiva	73,36
		4	supraapreciere	26,64
bărbătesc	15	1	subapreciere	6,66
		13	apreciere obiectiva	86,68
		1	supraapreciere	6,66

Ca şi în mediul urban, în mediul rural sinele şcolar este apreciat obiectiv într-un procent mai mare la băieţi - 86,68% faţă de fete - 73,36% (vezi Tabelul nr. 10).

BCU "ASICENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tabelul nr. 10→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui şcolar* aplicat pe subiecţi din *mediul rural*:

sex	nr. subiecţi	din care	apreciere	%
femeiesc	15	4	subapreciere	26,64
		11	apreciere obiectiva	73,36
		0	supraapreciere	0
bărbătesc	15	1	subapreciere	6,66
		13	apreciere obiectiva	86,68
		1	supraapreciere	6,66

Tabelul nr. 11→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui şcolar* aplicat pe subiecţi de *sex femeiesc* din *mediul urban şi rural*:

mediul	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
urban	15	0	subapreciere	0
		11	apreciere obiectiva	73,36
		4	supraapreciere	26,64
rural	15	4	subapreciere	26,64
		11	apreciere obiectiva	73,36
		0	supraapreciere	0

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Atât fetele din mediul rural, cât şi cele din mediul urban apreciază obiectiv sinele şcolar - 73,36%; subaprecierea este 0 la fetele din mediul urban, iar fetele din mediul rural nu se supraapreciază (vezi Tabelul 11).

Din Tabelul nr. 12 rezultă că atât în mediul rural, cât şi în mediul urban autopercepţia competenţelor şi performanţelor şcolare este obiectivă pentru 86,68% dintre băieţi.

Tabelul nr. 12→ Rezultatele testului de evaluare a *sinelui şcolar* aplicat pe subiecţi de *sex bărbătesc* din *mediul urban şi rural*:

mediu	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
urban	15	4	subapreciere	26,64
		11	apreciere obiectiva	73,36
		0	supraapreciere	0
rural	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,6
		2	supraapreciere	13,32

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.4 PRELUCRAREA DATELOR ÎN RAPORT CU SINELE SOCIAL

Tabelul nr. 13 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui social* aplicat pe subiecţi din *mediul urban*:

sex	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
femeiesc	15	1	subapreciere	6,66
		13	apreciere obiectiva	86,68
		1	supraapreciere	6,66
bărbătesc	15	4	subapreciere	26,64
		11	apreciere obiectiva	73,36
		0	supraapreciere	0

Luând în considerare rezultatele scalei de evaluare a sinelui social aplicat pe fete şi băieţi din mediul urban, s-a constatat că autoevaluarea abilităţilor sociale (capacitate de comunicare şi adaptare în colectiv) este obiectivă pentru 86,68% fete şi 73,36% băieţi.

Din tabelul 14 rezultă că în mediul rural sinele social este obiectiv în proporţie mai mare la băieţi (66,6%) comparativ cu fetele (47,72%); fetele se subapreciază în proporţie mare (33,3%) comparativ cu băieţii(19,98%).

Tabelul nr. 14 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui social* aplicat pe subiecți din mediul rural:

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	5	subapreciere	33,3
		7	apreciere obiectiva	47,72
		3	supraapreciere	19,98
bărbătesc	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,6
		2	supraapreciere	13,32

Din reprezentarea grafică a datelor din tabelul 15 reiese că 86,68% dintre adolescentele din mediul urban au o apreciere obiectivă a sinelui social față, de cele din mediul rural (47,62%), iar subevaluarea este mult crescută în mediul rural: 33,3% față de 6,66% fete din mediul urban.

Tabelul nr. 15 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui social* aplicat pe subiecți de sex femeiesc din *mediul urban și rural*:

mediul	nr.subiecți	din care	apreciere	%
urban	15	1	subapreciere	6,66
		13	apreciere obiectiva	86,68
		1	supraapreciere	6,66
rural	15	5	subapreciere	33,3
		7	apreciere obiectiva	47,72
		3	supraapreciere	19,98

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Din tabelul nr. 16 rezultă că autoevaluarea abilităților sociale este obiectivă pentru 73,36% din băieți din mediul urban, față de 66,6% de băieți din mediul rural; niciun adolescent din mediul urban nu se supraapreciază social, comparativ cu 13,32% băieți din mediul rural.

Tabelul nr. 16 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui social* aplicat pe subiecți de sex bărbătesc din *mediul urban* și *rural*:

mediul	nr.subiecți	din care	apreciere	%
urban	15	4	subapreciere	26,64
		11	apreciere obiectiva	73,36
		0	supraapreciere	0
rural	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,6
		2	supraapreciere	13,32

3.5 PRELUCRAREA DATELOR ÎN RAPORT CU SINELE PROSPECTIV

În mediul urban, atât fetele cât și băieții prezintă o autoapreciere a capacității de integrare în vârsta adultă, de angajare în construirea propriului viitor în proporție egală - 80,02% (vezi Tabelul 17).

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tabelul nr. 17 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui prospectiv* aplicat pe subiecți din *mediul urban*:

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	0	subapreciere	0
		12	apreciere obiectiva	80,02
		3	supraapreciere	19,98
bărbătesc	15	1	subapreciere	6,66
		12	apreciere obiectiva	80,02
		2	supraapreciere	13,32

Față de mediul urban, în mediul rural sinele prospectiv este apreciat obiectiv în proporție mult mai mică: 60,04% fete și 66,66% băieți (vezi Tabelul 18).

Tabelul nr. 18 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui prospectiv* aplicat pe subiecți din *mediul rural*:

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	5	subapreciere	33,33
		9	apreciere obiectiva	60,04
		1	supraapreciere	6,66
bărbătesc	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,6
		2	supraapreciere	13,32

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fetele din mediul urban prezintă o apreciere obiectivă a sinelui prospectiv într-o proporție mai mare (80,02%) față de mediul rural (60,04%), unde fetele tind să se subaprecieze 33,33% față de mediul urban unde subaprecierea este 0 (vezi Tabelul 19).

Tabelul nr. 19 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui prospectiv* aplicat pe subiecți de sex feminin din *mediul urban* și *rural*:

mediul	nr.subiecți	din care	apreciere	%
urban	15	0	subapreciere	3,33
		12	apreciere obiectiva	47,72
		3	supraapreciere	19,98
rural	15	5	subapreciere	33,33
		9	apreciere obiectiva	60,04
		1	supraapreciere	6,66

Tabelul nr. 20 → Rezultatele testului de evaluare a *sinelui prospectiv* aplicat pe subiecți de sex masculin din *mediul urban* și *rural*:

mediul	nr.subiecți	din care	apreciere	%
urban	15	1	subapreciere	6,66
		12	apreciere obiectiva	80,02
		2	supraapreciere	13,32
rural	15	3	subapreciere	19,98
		10	apreciere obiectiva	66,6
		2	supraapreciere	13,32

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

În mediul rural băieții prezintă o apreciere obiectivă a sinelui prospectiv în proporție mai mică față de cei din mediul urban (80,02%) – vezi Tabelul 20.

3.6 REZULTATELE VALORII GLOBALE A STIMEI DE SINE

Rezultatele scalei de evaluare a stimei de sine arată că în mediul urban, stima de sine este apreciată obiectiv de 93,34% dintre băieți și de 66,66% dintre fete; subestimarea este nulă atât la fete, cât și la băieți, iar supraestimarea este mai mare la fete decât la băieți: 33,33% dintre fete față de 6,66% dintre băieți (vezi Tabelul 21).

Tabelul nr. 21 → Rezultatele valorii globale a stimei de sine aplicată pe subiecți din mediul urban:

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	0	subapreciere	0
		10	apreciere obiectiva	66,66
		5	supraapreciere	33,33
bărbătesc	15	0	subapreciere	0
		14	apreciere obiectiva	93,34
		1	supraapreciere	6,66

În mediul rural, stima de sine este apreciată obiectiv de 60,04% dintre fete și de 73,36% dintre băieți; fetele prezintă subevaluare a stimei de sine (19,98%) față de băieți care nu se subevaluează (vezi Tabelul 22).

Tabelul nr. 22 → Rezultatele valorii globale a stimei de sine aplicată pe subiecți din mediul rural.

sex	nr.subiecți	din care	apreciere	%
femeiesc	15	3	subapreciere	19,98
		9	apreciere obiectiva	60,04
		3	supraapreciere	19,98
bărbătesc	15	0	subapreciere	0
		11	apreciere obiectiva	73,36
		4	supraapreciere	26,64

Din Tabelul nr. 23 rezultă că 66,66% dintre fetele din mediul urban şi 60,04% dintre fetele din mediul rural prezintă apreciere obiectivă a stimei de sine; subaprecierea este nulă în mediul urban față de mediul rural unde este 19,98%; supraaprecierea în mediul urban este 33,33% față de rural - 19,98%.

Din Tabelul nr. 24 rezultă că 93,34% băieți din mediul urban şi 73,36% din mediul rural apreciază obiectiv stima de sine; subestimarea este 0 atât la țară, cât şi la oraş; supraestimarea este mai mare în mediul rural.

Tabelul nr. 23 → Rezultatele valorii globale a stimei de sine aplicată pe fete din mediul urban şi rural.

mediul	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
urban	15	0	subapreciere	0
		10	apreciere obiectiva	66,66
		5	supraapreciere	33,33
rural	15	3	subapreciere	19,98
		9	apreciere obiectiva	60,04
		3	supraapreciere	19,98

Tabelul nr. 24 → Rezultatele valorii globale a stimei de sine aplicată pe subiecţi de *sex masculin* din mediul rural şi urban:

mediul/sex	nr.subiecţi	din care	apreciere	%
urban/ bărbătesc	15	0	subapreciere	0
		14	apreciere obiectiva	93,34
		1	supraapreciere	6,66
rural/ bărbătesc	15	0	subapreciere	0
		11	apreciere obiectiva	73,36
		4	supraapreciere	26,64

Rezultatele cercetării arată că, în mediul urban atât la fete cât şi la băieţi, valoarea globală a stimei de sine este

obiectivă în proporție mai mare decât în mediul rural; subestimarea este crescută doar la fetele din mediul rural, iar supraestimarea este mai crescută la fetele din mediul urban (vezi tabelul 25).

Tabel nr. 25 →Rezultatele evaluării globale a stimei de sine aplicat pe subiecți de sex bărbătesc și femeiesc din mediul urban și rural.

mediul	sex	nr. sub.	din care	evaluare	%
urban	femeiesc	15	0	subevaluare	0
			10	aprec. ob.	16,66
			5	supraevaluare	8,33
	bărbătesc	15	0	subevaluare	0
			14	aprec. ob.	23,23
			1	supraevaluare	1,66
rural	femeiesc	15	3	subevaluare	5
			9	aprec. ob.	15
			3	supraevaluare	5
	bărbătesc	15	0	subevaluare	0
			11	aprec. ob.	18,33
			4	supraevaluare	6,66

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.7 CONCLUZII ASUPRA IPOTEZELOR

Rezultatele cercetării efectuate pe subiecți din mediul urban și rural evidențiază influența mediului social asupra dezvoltării adolescentului.

În timpul aplicării scalei s-a constatat gradul mare de receptivitate a subiecților, în special la cei din mediul urban. Indiferent de mediu, adolescenții au pus foarte multe întrebări legate de interpretarea scalei, dorind să cunoască rezultatele cercetării. În timpul completării scalei s-a constatat gradul mare de atenție al adolescenților la itemii scalei.

Scala a verificat ipotezele, demonstrând că, dacă adolescenții dezvoltă o apreciere obiectivă a propriei valori, atunci aceasta contribuie la adecvarea relațiilor proprii în raport cu provocările și oportunitățile vieții (ipoteza 2) și că, dacă identitatea personală este expresie a realității sociale, există anumite particularități ale acesteia diferite în funcție de mediul social în care trăiesc adolescenții (ipoteza 3).

De asemenea, s-a demonstrat că în mediul urban, atât la fete cât și la băieți, valoarea globală a stimei de sine este apreciată obiectiv în proporție mai mare decât în mediul rural, subestimarea este crescută doar la fetele din mediul rural, iar supraestimarea este mai crescută la fetele din mediul urban. Putem spune că mediul social influențează dezvoltarea identității personale și că dezvoltarea adolescentului se realizează în funcție de mediul social în care trăiește (ipoteza nr.1).

Rezultatele măsurate prin teste corelează cu cele obținute prin observația sistematică a subiecților, ambele metode conducând spre aceleași concluzii.

În relație cu concepția pe care fiecare societate o elaborează privind identitatea umană, etnică și culturală, identitatea personală rezultă din experiența proprie a unui subiect de a simți că există și de a se recunoaște, prin raportare la altul, atât ca ființă singulară, dar și identică, în realitatea sa fizică, psihică și socială.

Mediul social reprezentat de familie, școală, grup de apartenență, dar și prin întregul sistem ce caracterizează societatea la un moment, dat își pune amprenta atât direct, cât și prin mijloace indirecte asupra evoluției individului. Dată fiind natura socială a omului, identitatea sa nu poate fi apreciată decât în plan social, ea validându-se în raport cu alții și cu standardele sociale acceptate, drumul ei plecând din sfera biologică, trecând apoi prin cea psihică, afectivă și intelectuală și oprindu-se în sfera socială. Sentimentul de identitate crează siguranță, confort psihic, intimitate, dar și responsabilități legate de sarcinile temporare față de evoluția socială mai largă a structurilor de apartenență și de securizare materială și spirituală a identității. Identitatea se validează prin capacitatea de integrare socială, prin atitudinea față de sine și față de lume, prin preocupările sale, prin nivelul de conștiință și deschidere spre lumea valorilor sociale.

Lucrarea de față prezintă modul în care se formează și se dezvoltă identitatea personală, din copilărie până la adolescență, odată cu dezvoltarea personalității și a eului, insistându-se asupra adolescenței, perioada de trecere de la stadiul de copil la cel de adult.

În partea practică s-a folosit scala de evaluare a stimei de sine concepută de Oubrayrie, Safont și Leonardis și metoda observației. Considerând că stima de sine aste sentimentul fundamental al identității de sine, s-a aplicat pe 60 de subiecți din mediul rural și urban scala de evaluare a stimei de sine care oferă posibilitatea identificării zonelor de fragilizare

afectivă ce însoțesc autoevaluarea identității sub aspect multiplu: fizic, emoțional, școlar, social și prospectiv. Rezultatele cercetării au demonstrat că aprecierea obiectivă a propriei valori conduce la reacții adecvate în raport cu provocările vieții, în timp ce un nivel scăzut al stimei de sine conduce la anxietate și indecizie. Rezultatele cercetării întreprinse dovedesc rolul major al mediului social asupra dezvoltării identității personale.

S-a constatat că un mediu extins (urban) generează aprecieri obiective ale propriei valori care contribuie la potențarea și adecvarea relațiilor proprii în raport cu provocările și oportunitățile vieții. Această implicare în social, mai mare decât într-un mediu restrâns, este determinată de contactele umane mai numeroase, de deschideri multiple oferite de dinamica locurilor de muncă, de existența unui mediu școlar mai dezvoltat, în esență, de dinamica socială și de mentalitatea ce se creează în jurul acesteia.

Mediul rural, prin dinamica scăzută a vieții sociale, își pune amprenta asupra dezvoltării identității personale a adolescentului, asupra mentalității lui, generând o serie de efecte în plan psihologic și comportamental.

Orientarea individului în lume este strâns legată de atitudinea sa față de sine și față de viață, atitudine care-i luminează traiectoria și-l propulsează de-a lungul ei ca un resort ce nu mai poate fi oprit decât printr-o schimbare fundamentală a mecanismului.

Deși diferențele dintre sat și oraș își pun amprenta asupra dezvoltării adolescenților din lumea contemporană, condiția generativă a comunicațiilor, culturii, influențele școlilor asemănătoare cu cele de la oraș, toate acestea sparg structura satului, apropiind mediul rural de cel urban. Acolo unde condițiile sociale nu prezintă contradicții, viața psihică

se prezintă armonios. Fenomenul de criză intervine acolo unde societatea supune pe adolescent unor condiţii speciale.

Imaginea pe care adolescenţii şi-o formează asupra lumii se repercutează asupra lor, aşa încât, cu o imagine falsă, omul este doborât de realitatea implacabilă. Corectarea imaginii de sine şi cultivarea respectului de sine sunt posibile şi benefice pentru tânărul care doreşte să fie împăcat cu sine, să se simtă confortabil în orice colectivitate care ţinteşte spre autoafirmare şi fericire personală. Menţionând gânduri şi atitudini pozitive, având încredere în sine, fiind optimist, entuziast, omul reuşeşte mai uşor să obţină ceea ce îşi doreşte. Pentru a fi împlinit, este necesar ca omul să aibă permanent un scop, iar pentru a-l atinge, trebuie să se pregătească atât cu mijloace concrete, cât, mai ales, mental. Un alt lucru necesar este să adaptăm scopurile şi idealurile la propriile resurse. Concordanţa lor permite apariţia succesului, iar neconcordanţa lor creează premisele unui eşec. Amplificarea grijii şi a respectului faţă de noi ne va determina să avem aceeaşi atitudine şi faţă de ceilalţi.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOGRAFIE

1. Adler, A–„ Cunoaşterea omului" - Editura IRI, Bucureşti 1999;
2. Allport, G. W. – „Structura şi dezvoltarea Personalităţii" – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1991;
3. Beca, E. – „Adolescenţa–căutarea identităţii" – Revista de psihologie nr. 2, Editura Ştiinţifică şi Tehnică, Bucureşti, 1996;
4. Brânzei, P. (red), - „Adolescenţă şi adaptare. Studii şi cercetări" – Centrul de cercetări pentru problemele tineretului, Iaşi, 1974;
5. Chelcea, A. , Chelcea, S. – „Cunoaşterea de sine-condiţie a înţelepciunii" – Editura Albatros, Bucureşti, 1996;
6. Ciofu, C. – „Interacţiunea părinţi–copii" – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989;
7. Cosmovici, A. – „Psihologie generală" – Collegium Polirom, Iaşi, 1996;
8 Crăciun, A. – „Scală de evaluare a stimei de sine" – Revista de psihologie nr. 3, Editura Ştiinţifică şi Tehnică, Bucureşti, 1998;
9.Cristea, D. – „Psihologie socială" – Editura ProTransilvania, 1999;
10.Debesse, M. – „Psihologia copilului de la naştere la adolescenţă" – Editura Didactică şi Pedagogică, 1970;
11.Doron, R. , Parot, F. – „Dicţionar de psihologie" – Editura Humanitas, Bucureşti, 1999;
12.Dumitrescu, I. , Andrei, N. – „În dialog adolescenţii şi adulţii" – Editura Albatros, Bucureşti, 1978;
13.Golu, M. – „Dinamica Personalităţii" – Editura Geneza, Bucureşti, 1993;

14.Mamali, C. – „Intercunoaştere" – Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974;
15.Modrea, M. – „Părinţi de adolescenţi" – Revista de Psihologie nr. 2 , Editura Ştiinţifică şi Tehnică, Bucureşti, 1996;
16.Moscovici, S. – „Psihologia socială a relaţiilor cu celălalt" – Collegium Polirom, Iaşi, 1998;
17.Neculau, A. (coord.) – „Psihologie socială. Aspecte contemporane" - Collegium Polirom, Iaşi, 1996;
18.Pavelcu, V. – „Invitaţie la cunoaşterea de sine" – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1970;
19.Pavelcu, V. – „Cunoaşterea de sine şi cunoaşterea Personalităţii" – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1982;
20.Rouselet, J. – „Adolescentul – acest necunoscut" – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1969;
21.Şchiopu, U. , Verza, E. – „Psihologia vârstelor", 1997;
22.Zisulescu, S. – „Adolescenţa" – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1968;
23. Zlate, M. – „Eul şi Personalitatea" – Editura Trei, Bucureşti, 1999;
24. Zlate, M. –„Omul faţă în faţă cu lumea" - Editura Trei, Bucureşti, 1998.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINS

Introducere.....1

Capitolul I – Cadrul general al problemei.....4
1.1 Definirea conceptelor utilizate în cercetare.....4
1.2 Analiza perioadei de vârstă.....19
1.3 Teorii asupra identității.....25
1.4 Factori psihosociali care intervin în formarea identității..38

Capitolul II - Obiective, ipoteze și metode de cercetare...47
2.1Obiective.....47
2.2 Ipoteze.....47
2.3Metodologia cercetării.....48
2.4.Organizarea cercetării.....51
2.5. Prezentarea datelor statistice.....51

Capitolul III - Analiza, prelucrarea și interpretarea datelor.....52
3.1 Prelucrarea datelor în raport cu sinele fizic.....52
3.2Prelucrarea datelor în raport cu sinele emoțional.....55
3.3Prelucrarea datelor în raport cu sinele școlar.....58
3.4 Prelucrarea datelor în raport cu sinele social.....61
3.5 Prelucrarea datelor în raport cu sinele prospectiv.....63
3.6 Rezultatele valorii globale a stimei de sine.....66
3.7 Concluzii asupra ipotezelor.....70

Concluzii generale.....71

Bibliografie.....74

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Coll/5526
3

I.S.B.N.: 978-973-7905-60-4

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY